№ 262 ԿԻՐԱԿԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 28

1904

ԵՐԵՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԿԻՐԱԿԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 28 № 262

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, редакція «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից).

Ցայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Ցայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

Կիրակի, Նոյեմբերի 28 ին

ԹԱՄԱՐԱ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ ՏԷՐ-ՍԱՐԳՍԵԱՆՑԻ

վաղամեռ մահվան տարեդարձի օրը, Թանդոյեան ս. Աստուածածին եկեղեցում, (Միքայէլեան փողոց) տեղի կունենայ պատարագ, իսկ պատարագից յետոյ հոգեհանգիստ, որի մասին յայտնում են բարեկամներին և ծանօթներին հանգուցեալի ամուսին Իվան Սերգէեվիչ Տէր-Սարգսեանը և քրոջ որդին Ալէքսանդր Սերգէեվիչ Լիսիցեանը: Պատարագի սկիզբը 10½ ժամին, իսկ հոգեհանգստին 12 ին: 2—2

Հայրապետ և Միրանոյշ Ղամբարեանցները ցաւօք սրտի յայտնում են ազգականներին և ծանօթներին առաջինը իր հօր, երկրորդը սկեսրայրի

ՍԱՐԳԻՍ ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆ ՂԱՄԲԱՐԵԱՆՑԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբերի 5 ին Պարսկաստանում, Ղարադաղի Սալդօ գիւղում: Պատարագը և հոգեհանգիստը տեղի կունենան կիրակի, Նոյեմբերի 28-ին, Կուկիայի ս. Աստուածածին եկեղեցում (Վօրօնցօվի արձանի մօտ): Պատարագը սկսվելու է 10½ ժամին առաւօտեան, իսկ հոգեհանգիստը 12-ին: 2—2

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Քաղաքական տեսութիւն.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուլ. Մեր երաժշտական աշխարհից: Մեր ընթերցողները: Նամակ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Պատերազմի շուրջը. Արտաքին լուրեր. — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ներկայումս մենք հանդիսատես ենք նաւային մի մեծ շարժման դէպի Հեռաւոր Արևելք: Եւրոպական պետութիւնները, աչքի առաջ ունենալով բալտիկեան նաւատորմի արագ շարժումը դէպի եապօնական ջրերը և ենթադրելով, որ Խաղաղ Ովկիանոսի ջրերում կարող են հանդէս գալ անսպասելի դէպքեր և ընդհարումներ, ուղարկում են զինւորական նաւեր դէպի Հեռաւոր Արևելք ուժեղացնելու իրանց նաւատորմերը: Քաղաքական մամուլի էջերում լուրջ յօդուածներ արզվեցին Գերմանիայի և Անգլիայի մէջ ծագած թիւրիմացութիւնների և լարված յարաբերութիւնների մասին: Ռազմագիտական շրջաններում խօսակցութիւններ եղեացին այդ երկու պետութիւնների ընդհարման և նրանից առաջ գալիք հետևանքների մասին:

Դժուար կարելի էր հաւատալ, որ Անգլիայի և Գերմանիայի պետական անձերը այնքան դիւրագրգիռ և անտակտ լինեն, որ թոյլ տան սուր յարաբերութիւնների ծագելուն. սակայն իւրաքանչիւր պետութիւն աշխատում է նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնել և նախապատրաստվել, որպէս զի բարդութիւններ առաջ եկած ժամանակ նա կարողանայ դիմադրութիւն ցոյց տալ և իր շահերը պաշտպանել հեղինակաւոր կերպով:

Հեռաւոր Արևելքի առանձին նշանակութիւն ստանալը և եւրօպական պետութիւնների ու Եապօնիայի մրցակցութիւնները բոլորովին հակառակ տրամադրութիւն են առաջ բերել Հօլլանդիայում, մի տրամադրութիւն ոչ ինպաստ Հեռաւոր Արևելքի քաղաքականութեան: Ինչպէս յայտնի է Հօլլանդիան հնդկա-չինական ջրերում տիրում է բազմաթիւ կղզիների, որոնց թւում են այնպիսի խոշոր տարածութիւններ, ինչպէս, օրինակ, Սումատրան և Եավան: Հօլլանդական ազգը, բազմատեսակ հաշիւներ և խորհրդածութիւններ անելով, գալիս է կամաց-կամաց այն եզրակացութեան, որ գուցէ աւելի լաւ կը լինէր, եթէ նա ծախէր իր կղզիները լաւ գնով Անգլիային, Գերմանիային, Ֆրանսիային, կամ Ամերիկային, և մի անգամից ազատվէր զինւորական մեծ ույժ և վարչական բարդ կազմակերպութիւն պահելու հոգսից: Սակայն գնողներ դեռ չեն յայտնվել: Անկասկած գնելու ամենից շատ մեծ ցանկութիւն ունի ներկայումս Գերմանիան, որովհետև նա ուզում է դառնալ գաղութային պետութիւն. բայց ներկայումս նա բոլորովին անկարող է այդպիսի մի ձեռնարկութեան մասին մտածել, որովհետև չունի նիւթական մեծ միջոցներ և չէ էլ կարող դիմել ազգային ժողովին այդպիսի մի առաջարկով: Գերմանական ազգը առանց այն էլ դժգոհ է, որ իրանց պետութիւնը ծախսել է մօտ 200,000 մարկ մի գումար հերերօների ապստամբութիւնը ճնշելու համար և մինչև այժմ ոչ մի նպաստաւոր հետևանքի չէ հասել:

Քաղաքական ուրիշ դէպքերից ուշադրութեան արժանի է անգլիական մի յատուկ միսսիայի ուղարկելը դէպի Կաբուլ: Աֆղանական կառավարութեան պաշտօնեաները ընդունում են անգլիացիներին հանդիսաւոր կերպով: Մինչև այժմ որոշ յայտնի չէ այդ միսսիայի վերջնական նպատակը:

Մի ուրիշ ժամանակ առանձին ուշադրութեան կարժանանար և Տրանսվաալի վերջին դժբաղդ Նախագահ Կրիւգէրի մարմնի փոխադրութիւնը դէպի իր հայրենիքը: Մարմինը Նոյեմբերի 16-ին հասել է Կապշտադ, իսկ 24-ին Պրետօրիա: Անգլիան, թոյլ տալով Կրիւգէրի մարմնի փոխադրութիւնը, կամեցել էր ցոյց տալ իր յարգանքը դէպի տրանսվաալցիների զգացմունքը:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼ

Ո՜րքան ուժեղ են կեանքի փաստերը: Յաճախ է պատահում, որ նրանք գալիս են ծաղրելու այն մարդկանց, որոնք ամեն ինչին նայում են նեղ ազգայնական: ցեղական առանձնացման անձուկ տեսակէտից: Այսպիսի մի փաստ նորերումս տուել է Շամախին և այդ փաստով նա ինչպէս է ծաղրել Բագուի այն թուրք գործիչներին, որոնք խմբված են «Каспій» լրագրի շուրջը: Յիշեցնենք մի փոքրիկ դէպի մօտիկ անցեալից, մի անցեալից, որ դեռ չէ մոռացվել: Մի քանի տարի առաջ Շամախում պատահեց սոսկալի երկրաշարժ: Վնասվեցին ամենքը այդ քաղաքում, թէ հայ և թէ թուրք: Հասարակութիւնը շտապեց օգնութեան, լայն բաց արաւ իր քսակը: Իսկոյն Շամախի թռան և «Каспій»-ի աշխատակից մի քանի թուրքեր, որոնք, ուրիշների հետ միասին սկսեցին օգնել դժբախտ վնասվածներին: Աղէտի առաջ չը կայ ցեղ, լեզու. աղէտի առաջ պէտք է միայն մի բան կանգնած լինի—մարդը: Բայց այդ տարրական ճշմարտութիւնը մոռացան «Каспій» ի մարդիկ. նրանք սկսեցին ցեղական խտրութիւններ ուրոնել. նրանք աշխատում էին իրանց կրօնակիցների և ցեղակիցների համար: Մանրամասնութիւններ չենք բերում: Աղէտի ժամանակ մենք, որքան էլ կը կամենայինք օգնութեան սուրբ գործի մէջ փոքրոգի աղանդաւորութեան արտադրած թոյնը բաց անել, հարկադրված եղանք մի քանի անգամ արձանագրել այն վրդովեցուցիչ վարմունքը, որ թոյլ էին տալիս ազգային խտրականութեան հերոսները դժբախտ Շամախու դեռ ծխացող փլատակների մէջ:

Այժմ ահա ինչ փաստ է տալիս նոյն Շամախին: Այստեղ գոյութիւն ունի թուրքերի համար ռուս-թուրքական կոչվող մի դպրոց, որ շատ խղճալի դրութեան մէջ է գտնվում: Դպրոցը փակվելու վրա էր, նա այժմ փակված կը լինէր, եթէ չը լինէին Շամախու... հայերը: Սրանք տեսան, որ վտանգված է բարի գործը և անկեղծ դրացիական, եղբայրական օգնութիւն ցոյց տուին թուրքերին, ամենևին նկատի չառնելով, որ Շամախում շատ հարուստ թուրքեր կան, որոնք կարող են ապահովել իրանց դպրոցը: Հայերը հաշիւներ չը նկատեցին, աչքի առաջ բռնեցին ուղիղ, իսկական հաշիւը, որ ասում է թէ իւրաքանչիւր բարի գործ պիտի պահպանվի, ուստի և յանձն առան վճարել երեսուն թուրք աշակերտների ուսման վարձը: Դպրոցը ազատվեց վերջնական կորստից:

Ահա ինչ ուրախալի փաստով Շամախին ծաղրի առաւ ցեղական առանձնացման հերոսներին: Բայց հերոսները գլուխ չը կորցրին: Եւ նրանցից մէկը, Ահմէդ Աղաեվ, «Каспій»-ի էջերից. սկսեց այժմ էլ ազգերի և ցեղերը համերաշխութեան, եղբայրութեան գաղափարին խունկ ծխել: Բանից դուրս է գալիս, որ միայն բարի կամեցողութիւն է հարկաւոր, որպէս զի սոխակի երգեր լսվեն այնպիսի տեղերում, ուր առաջ փչչում էր ազգամոլութեան օձը:

Մահմեդական ինտելիգենցիան—ասում է պ. Աղաեվ—մեծագոյն շնորհակալութեամբ կը գիմաւորէ այդ ուրախալի փաստը: Միայն այսպիսի փոխադարձ օգնութեան, անկեղծ—դրացիական զգացմունքների այսպիսի գործնական արտայայտութեան միջոցով կընկնէ, վերջապէս, օտարացման, առանձնացման և փոխադարձ անհասկացողութեան այն վարագոյրը, որ բաժանում էր երկու ժողովուրդները ի մեծ վնաս նրանց արմատական շահերի: Շամախեցի հայերը գեղեցիկ օրինակ տուին. այդ օրինակին պիտի հետևեն թէ մահմեդականները և թէ հայերը: Իրանց արած այն փոքր բանով նրանք երկուի շահերին աւելի մեծ օգուտ տուին, քան բազմահազար, ազմկալի այն նուիրատւութիւնները, որոնք անվում են յաճախ այնքան անտեղի կերպով:

Հայերը ձգտում են դէպի կուլտուրա և առաջ են գնում մտաւոր և տնտեսական կատարելութեան մէջ: Բայց նրանք չը պիտի մոռանան մի բան. նրանց պատմութիւնը, նրանց կեանքը, նրանց վիճակը և նոյն իսկ ապագան սերտ, անքակտելի կերպով կապված են մահմեդականների հետ: Ամեն տեղ նրանք ապրում են խառն մահմեդականների հետ: Ահա այս հանգամանքները չը պիտի աչքից գցեն հայերը: Նրանք պիտի որոշեն իրանց պարտականութիւնները մահմեդականների վերաբերմամբ: Ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է, որ մենք խօսում ենք զուտ բարոյական պարտաւորութիւնների մասին և սրանք պիտի փոխադարձ լինեն:

Վերջապէս հասկացան պարոնները: Բայց թէ որքան անկեղծ են նրանք, որքան յարատև կը լինեն այդ լայն հայեացքի մէջ,—այդ դեռ չը գիտենք: Շամախու հայերի կատարած գործը մենք համակրութեան արժանի ենք համարում. տարիների ընթացքում, իր հիմնարկութեան առաջին իսկ օրերից «Մշակը» անդադար քարոզել է սէր և համերաշխութիւն մեր երկրի ազգերի մէջ և հաւատարիմ մնալով այդ սկզբունքին, երբէք չէ կարողացել հակառակ չը լինել պ.պ. Աղաեվների և նրանց նմանների հասարակական և հրապարակախօսական գործունէութեան: Այժմ նրանք խօսում են մեր գործածած լեզուով: Շատ ուրախ ենք: Միայն, կրկնում ենք, անկեղծ լինեն: Հասկանալով պարտաւորութիւնների փոխադարձութիւնը, նրանք ինչպէս այսօր իրաւունք ունեն պահանջելու հայերից օգնութիւն, անշուշտ վաղը իրանք իրանց քարոզի գործադրութիւնը պիտի ցոյց տան, երբ օգնութեան կարօտ կը լինեն հայերը: Կը տեսնենք թէ որքան թիւրք ինտելիգենցիան կարողանում է յարգել իր պաշտպանած սկզբունքները: Մենք կը տեսնենք, արդեօք այսուհետև կը դադարեն այն մանր-մունր յարձակումները հայերի դէմ, որոնք մի ժամանակ «Каспій»-ի էջերում շատ էլ հազուագիւտ բաներ չէին:

ՄԵՐ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՑ

Շատ ժամանակ է անցել այն օրից, ե Կարա-Մուրզա իր քառաձայն խմբով հնչեցնում էր գաւառներում ժողովրդական երգի ներդաշնակ ակկորդը և սթափեցնում թմրած հայ երաժշտասէրին:

Մեռաւ Կարա Մուրզա. մենք սգացինք նրա կորուստը, բայց չը յուսահատվեցինք՝ վստահօրէն հաւատալով, որ նրան հետևողների մէջ՝ անշուշտ կը լինի մէկը նրան փոխարինող: Կարա-Մուրզայի մահից յետոյ շատ երիտասարդ ույժեր երևան եկան իրանց խմբական համերգներով: Ոմանց մտածեցին նորութիւն մացնել երաժշտութեան մէջ: (Այդպիսի մի նորութիւն է «Արևելեան համերգը», որի մասին կը խօսենք յօդուածի վերջում): Մեր երիտասարդներից՝ պ.պ. Դէմուրեան, Ե. Բաղդասարեան և Ա. Տիգրանեան աչքի են ընկնում աւելի, քան ուրիշները՝ իբրև Կարա-Մուրզայի հետևողներ: Սրանցից առաջին երկուսը, թէև մի քանի աջող համերգներ տուել են, բայց այն ոգին, այն ուղղութիւնը, որը հանգուցեալ Կարա-Մուրզան էր ներշնչում, չունեն:

Այլ էր Արմէն Տիգրանեանի համերգը, երբ ես առաջին անգամ պատահեցի նրան Կարսում, ուր նա եկել էր ամբողջ խմբով Ալէքսանդրօպօլից: Դեռ վարագոյրը չէր բարձրացել, երբ լսվեց դաշնամուրի սթափեցուցիչ ակկորդը: «Մեր հայրենիքի» ընպլիկան էր սկսվում: Ես անհամբեր սպասում էի վարագոյրի բարձրանալուն. ինձ թւում էր, թէ դաշնամուրի առաջ պիտի տեսնեմ Քրիստափոր Կարա-Մուրզան: Բայց ոչ, դա Արմէն Տիգրանեանն էր, որը նոյն ճշդութեամբ, նոյն ձևով սկսեց «Մեր հայրենիքը». որքան նմանութիւն: Երիտասարդ երաժիշտը, կարծես երդվել է անմոռաց պահել այն յիշատակը, որը թանգ է մեզ համար: Համերգը նուիրված էր Կարա-Մուրզայի յիշատակին: Վերջում երգվեց «Շուշան» օպերայից «Հէյ բէյը», նոյն «Հէյ բէյը», որը ես լսել էի հանգուցեալ Կարա Մուրզայի խմբից: Նոյնպէս դաշնամուրը մասնակցում էր երգի ամբողջ ընթացքում՝ շնորհիւ պ. Տիգրանեանի ընդունակութեան նուագելու և միաժամանակ խումբը կառավարելու: Նա այդ երեկոյ կենդանացրեց մեր մտքերի մէջ Կարա-Մուրզան իր ամբողջութեամբ: Սակայն, ցաւելով պէտք է ասենք, որ Արմէն Տիգրանեան մի մեղմաղձոտ երիտասարդ է և չունի այն տոկունութիւնը, որով Կարա-Մուրզան փշրում էր ամեն մի արգելք: Այս վերջին օրերս, պ. Տիգրանեան եկել էր Երևան համերգ տալու, բայց նրան չաջողվեց կարգին խումբ կազմել՝ շնորհիւ տեղիս օրիորդների եռանդուն աջակցութեան: Իսկ խօլերայի երևալը վերջնականապէս քանդեց նրա սկսած ցանկալի գործը:

Արևելեան համերգը կազմակերպել է Ե. Բաղդասարեան. նրան հետևել է Ա. Եղիազարեան: Առաջինի մասին լռում ենք՝ լսած չը լինելով նրա այդ համերգը, իսկ վերջինիս բաղդ ենք ունեցել լսելու թէ Բագվում և թէ վերջի օրերս Երևանում: Ամեն մի երաժշտութիւն՝ խմբական, ոչ խմբական, ձայնական կամ

գործիքական, պէտք է ունենայ բառոյական, կրթական ուղղութիւն: Գեղարուեստի տաճարում պիտի հնչէ մաքուր, անարատ երաժշտութիւն: Չը պէտք է հասարակութիւնը ձգել ինքնախաբէութեան մէջ՝ որ նա յաճախելով զանազան համերգների, փոխանակ աւելացնելու իր երաժշտական պաշարը, կորցնէ ունեցածը և աւելի բԹացնէ ճաշակը: Այո, ցաւելով պէտք է ասենք, որ պ. Եղիազարեանի Արեւելեան համերգը մոլորեցնում է հասարակութեանը: Ի՞նչ կայ նոր և կրթական այդ Թառերից կազմված խմբի և այն պարսիկ երգչի բարձր, զիլ այնով երգած, «բաստի» պարսկական եղանակի մէջ, (Բագվի համերգում էր) ոչինչ: Չէ՞ որ ամեն մի քայլափոխում մենք լսում ենք մեզանում Թառ ածող աշուղների և այդպիսի երգիչների: Ինչումն է կայանում Արեւելեան համերգի ինքնուրոյն երաժշտական արժէքը, եԹէ չը կայ նրա մէջ հարմոնիա և եղանակի յարդարումն՝ օրկէստրային երաժշտութեան օրէնքներին համաձայն: Չէ՞ որ նահապետական ձևով Թառ ածել մենք շատ ենք լսել: Այդ նշանակութիւն չունի, որ պ. Եղիազարեան մէկի տեղ քսանն է բեմ բարձրացնում: Հարցը քանակի մէջ չէ: Դուք տեսնում էք բեմ բարձրացած սիրողների մի խումբ, որոնք անհամերաշխ կերպով, աղաւաղված ու աններդաշնակ նուագում են՝ այս կամ այն եղանակը՝ ըստ ճաշակի պ. Եղիազարեանի: Ծրագրի մէջ կային երգեր միանգամայն անպէտք և անիմաստ, երգեր, որոնք երգվում են փողոցներում ամեն օր: Չը պէտք է մոռանալ, որ օրկէստրային երաժշտութիւնը պէտք է լինի աւելի ընտիր, ճաշակաւոր եղանակներից, քանի որ այնտեղ չը կան բառեր, որոնք կարողանային ուժեղացնել արտայայտութիւնը:

Իսկ մեր հասարակութիւնը...

Հանդիսականներից մի—երկուսը՝ ոգևորված տափի Թմփթմփոցից, իրանք էլ երկու մատների ծայրերով սկսում են շրխկացնել: Բայց ինչ է աւելանում հասարակութեան մտաւոր-երաժշտական աշխարհում, ոչինչ: Նրան դարձեալ օտար է բազմաձայն երաժշտութեան ոգին. օտար է և, եԹէ կայ, Արեւելեան համերգի բոլոր նրբութիւնները:

***

Երևան

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐԸ

I

Վերջին ժամանակներս սովորական է լսել «Մշակի» ընթերցողներից, որ Թերթի ծաւալը փոքր է, որ նա իբրև միակ Թերթ լինելով, մեր կեանքի գլխաւոր հայելին պէտք է Թիֆլիսում հրատարակվող ռուսաց ու վրաց Թերթերի չափ գոնէ ծաւալ ունենայ, Թէև աւելի ցանկալի է, որ նա իր ծաւալով հաւասարվի մայրաքաղաքների առաջնակարգ Թերթերին, ինչպէս են «Русскія Вѣдомости», «Новости» և այլն. ասում են, որ այժմս «Մշակի» ծաւալի ընդլայնացումը շատ ցանկալի է նաև այն պատճառով, որ հիմա մամուլի գործունէութեան պայմանները գնալով աւելի ու աւելի նպաստաւոր են դառնում նրա առաջադիմութեան ու զարգացման համար: Այդպէս դատում ու խօսում են, ոչ միայն այն ընթերցողները, որոնք վճարում են Թերթին տարեկան տասն ռուբլի ու բաժանորդ գրվում, այլ և նրանք, որոնք ամենայն բարեխղճութեամբ կարդում են Թերթը ձրիաբար, առանց նրան մի կօպէկ անգամ վճարելու. և այդպիսի ընթերցողները առաջիններից Թւով պակաս չեն, համարձակ կարելի է ասել, որ աւելի են... Մեր ընթերցողների կարծիքով, ձիրքով, տաղանդով, եռանդով ու բարոյական պարտաճանաչութեամբ օժտված հայ մարդիկը ամեն բան հայ հասարակութեան համար պէտք է կատարեն ձրիաբար. մեզ, ասօԹ, խայտառակութիւն է ազգի առաջադիմութեան նուիրած գործունէութեան համար պահանջել վարձատրութիւն. հայ գրողը պէտք է ձրի գրի, լրագիրը պէտք է ձրի բաժանվի, գիրքը նոյնպէս, հայ դերասանը պէտք է ձրի խաղայ, հայ վարժապետը պէտք է ձրի կարդացնի, մանաւանդ երբ նա հայոց լեզւով է պարապում. հայ հասարակական գործիչը, ամբոխի աչքում «ազգասէրի» տիտղոս կրողը, պէտք է ամեն բան ձրի կատարի, որպէս զի շարունակեն նրան «լաւ» մարդ համարել: «Ազգասէր» բժիշկը պէտք է ձրի բժշկի, «ազգասէր» փաստաբանը պէտք է ձրի փաստաբանութիւն անի և այդ ոչ միայն չունևորի, այլ և բոլորի համար... ԵԹէ «ազգասէրը» յանդգնում է իր աշխատանքի համար պահանջել վարձատրութիւն, նա իսկոյն յայտարարվում է «անգաղափարական» մարդ. նրա հասցէին լսվում են նոյն իսկ փողոցային յիշոցներ: «Գաղափարական մարդ» տիտղոսին արժանի լինելու համար մեզանում ամեն հասարակ օգուտ բան պէտք է անել ձրիաբար, բաւականանալ օդով-ջրով միմիայն ու վերջն էլ մի ցուրտ ու խոնաւ նկուղում սովամահ լինել: «Ահա իսկական գաղափարի մարդ, իսկական ալտրուիստ, մոքի, վսեմ գաղափարի նահատակ»,—ասում են այդպէսի մասին ու, պսակներով զարդարելով նրա դագաղը, փառաւոր յուղարկաւորութեամբ, զգացված ճառերով, առաքում են նրան ուր հարկն է այս բազմաձեղ անցաւոր աշխարհից...

Անկասկած շատերը մեզանում այժմս հայհոյում են Նորայր Բիւզանդացուն, որ նա իր անդնահատելի, իր բազմարդիւն ծառայութիւնների համար, կէս դար տեղ աշխատանքի համար, ապրուստի միջոցներ է պահանջում իր ազգից: Շատերից նա արդէն յայտարարված է «անգաղափարական մարդ», «ստոր նիւԹապաշտ», «անամօԹ դրչավաճառ». շատ քչերը կը կարծեն, կամաչեն մեզանում, որ Նորայր Բիւզանդացու պէս բազմաշխատ վիթխարի հայագէտն ու հայրենագէտը, նրա պէս անդուգական հայ գրական գործիչը իր անչափ Թանգագին կեանքը պահպանել է օտար ազգութեան պատկանող մի բարի հրեշտակի շընորհիւ ու 45 տարի անընդհատ աշխատելով իր ազգի համար վարձատրութիւն է ստացել իր տաժանելի աշխատանքի համար միջին Թւով տարեկան հազիւ 15 ռուբլի, գիւղական գրագրի կէս ամսվայ ռոճիկ...

II

Դառնանք մեր խօսքին: ԵԹէ «Մշակն» այժմս տարածվում է 3-ից մինչև 4 հազար օրինակ, իմացած եղէք, որ նա ունի 12-ից մինչև 15 հազար ընթերցող: ԵԹէ գուրս գանք այդ Թւից այն անհատների ու ընտանիքների Թիւը, որոնք վճարում են «Մշակին» բաժանորդագին ու ստանում Թերթը (հաշւելով իւրաքանչիւր ընտանիքում մօտաւորապէս 3 ընթերցող), այն ժամանակ կը մնայ առնուազը 5—6 հազար ընթերցողներ, որոնք ոչինչ չեն վճարում Թերթին: Չը պէտք է կարծել, Թէ դրանք բոլորն էլ չունևորներ են. ոչ, դրանց մէջ կան շատ ու շատ ունևորներ, որոնք կարդում են Թերթը «ազգասիրաբար», ձրի այսինքն: Թէ ինչպիսի ընթերցողներ կան մեզանում, կարող էք տեսնել հետևեալ փաստերից, որոնց մէջ, հաւատացնում եմ, չափազանցութեան նշոյլ անգամ չը կայ. աչքովս տեսածն եմ գրում, ոչ լսածս: A հարուստ կալուածատէր է. քաղաքում ունի 1200 ր. եկամուտ բերող տուն. ունի վարելահողեր ու անտառներ մօտ 3000 ր. բերող տարեկան. պարապում է նաև վաշխառութեամբ, մօտ 50,000 ր. դրամագլուխ ունի Շէյլօկեան տոկոսներ բերող. ունի միմիայն մի որդի. վերջինս գեղխավայրերի հերոսներից է. փող ցրիւ տալու գործում շատ հմուտ. Թէ հայր, Թէ որդի սաստիկ սիրում են կարդալ «Մշակ», և տարիներ շարունակ կարդում են, սրանից նրանից ուզելով Թերթը. վերջերս կանոնաւոր ստանալ են սկսել «Մշակը»... ամսական 35 ր. ռոճիկ ստացող իրանց ծանօԹ մի գրագրից, որը Թերթի բաժանորդ է: B ընտանիքում կան ռոճիկ ստացող երեք անդամներ. առաջինն ստանում է 3,000 ր., երկրորդը 1800 ր., իսկ երրորդը 1000 ր. առաջի երկուսը բարձրագոյն կրթութեան տէր անձինք են. ընտանիքի բոլոր անդամներն էլ, նոյն իսկ կրտսերները, գիմնազիստն ու գիմնազիստկան, ամենայն բարեխղճութեամբ կարդում են «Մշակը» ու վերցնում նրան իրանց մի չքաւոր արհեստաւոր ազգականից, որը իր խղճուկ վաստակից տարեկան 10 րուբլի է ուղարկում «Մշակին», ստանում Թերթը ու որին դիպլոմաւոր ազգականները հեգնօրէն «մեր ազգասէր» են անուանում: C պետական մի հիմնարկութեան պաշտօնեայ է, ստանում է 1800 ր. ռոճիկ, ունի 600 ր. եկամուտ բերող տուն, ընտանիքը մեծ չէ, խաղողի այգուց էլ ստանում է մօտ 500 ր., խնայած դրամագլուխ էլ ունի, ստանում է մի լրագիր, ոչ-հայերէն, ու ամենայն օր ճաշից յետոյ կանոնաւոր յաճախում է մի սափրիչի, որը «Մշակ» է ստանում, ու նրա խանութում կարդում է Թերթը: D «շատ լաւ հայ է», իր պաշտօնավայրում նա յայտնի «պատրիօտ» է հաշւում. ստանում է երկու լրագիր, ոչ-հայերէն, իսկ «Մշակը» պատահմամբ կարդում է այստեղայնտեղ: X ունի եկամուտ բերող մի քանի տներ. ստանում է տարեկան 5—6 հազար. բացի այդ ունի մեծ դրամագլուխ. որդիքը շռայլ կեանք են վարում. հայրը նրանցից փող չէ խնայում. ամեն օրը ժամի 12-ին մօտ նա գնում է բազար ու ծանօԹ մանրավաճառի խանութում, որը «Մշակ» է ստանում, կարդում Թերթը: Տիկին Ս-ն պճնվում է ադամանդներով: տարեցտարի աւելացնում է նըրանց Թիւը. իր խնճոյքների համար փող չէ խնայում. տիկինը սիրում է կարդալ «Մշակը», բայց «ազգասիրաբար» միայն, առանց փող վճարելու. Նրա տան ներքնայարկում ապրող ատաղձագործը, որը «Մշակի» բաժանորդ է, ամեն օր համարը կարդալուց յետոյ ուղարկում է «խանումին» կամ նրա ծառան է գալիս «կազէԹի» ետևից ու ստիպողաբար պահանջում: K-ն առաջնակարգ հարուստներից մէկն է. ունի համալսարանական որդիներ. տեղական Թղթակցին պատահելիս գովում է նրա գրուածները ու յայտնում նրան, որ նրա գըրուածքները կարդալու համար նոյն իսկ անձրևի ու ցեխ եղանակներին գնում է բազար գերձակ T-ի խանութը, որը «Մշակ» է ստանում, ու այնտեղ կարդում Թերթը. ընթերցասէր պարոնը նոյն իսկ կշտամբում է Թըղթակցին, Թէ ինչու նա յաճախակի չէ գրում: A, b, e, c, d և այլն ընտանիքները, որոնց անդամների Թւում կան երկու սեռի կրթված անձինք, համալսարանականներ նոյն իսկ, վերջի տարիներս իրանց «մօդեռն պատրիօտիզմով» կլուբում ու այլ տեղերում օտարազգիների աչքերը ծակող, ստանում են լրագիրներ, ամսագրեր, պատկերազարդ հրատարակութիւններ, գրական նորութիւններ, բայց նրանց մէջ չը կայ ոչ մի բան Մեսրոպի տառերով տպած. ինտելիգենտ պարոնները, տիկիններն ու օրիորդները «հոգով հայեր են», շատ լաւ հայեր... Հայոց գրականական լեզուն, Մեսրոպի տառերով տպած Թուղթը այդպիսիների համար Կոնֆուցիուսի ժամանակի չինարէնից ոչ պակաս օտարոտի բաներ են...

Մատնացոյց արած փաստերը սովորական են մեզանում ամենուրեք, ոչ միայն այն քաղաքում, որտեղ տողերիս գրողն է ապրում: Այդպիսի փաստերի ամեն տեղ ու ամեն քայլափոխում կարելի է հանդիպել հայերիս մէջ, որովհետև հայ մարդը ամեն տեղ միշտ հայ է ու մնում է հայ ոչ Թէ իր դրական յատկութիւններով, այլ բացասական...

Ի՞նչպէս կարող է գրականութիւնը, մամուլը, հասարակական գործն ու գործունէութիւնն առհասարակ, առաջ գնալ, զարգանալ, ծաղկել մեզանում, երբ մենք անչափ անպարտաճանաչ ենք ու անչափ հարուստ մեր ցեղի բացասական յատկութիւններով, այլ ոչ դրական, որոնցից փառք Աստծու, հայկական ցեղը զուրկ չէ ի բնէ...

Սա. Տէր-Աւետիքեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, Նոյեմբերի 27 ին

Յաճախ դիմում են ինձ այնպիսի հարցերով ու գործերով, որ վերաբերում են պ.պ. Յարութիւն կամ Արշակ Թումանեաններին: Անշուշտ այս շփոթութիւնը առաջանում է այն հանգամանքից, որ երեքս էլ, նոյն ազգանունով ոտանաւոր ենք գրում: Եւ շփոթում են ոչ միայն մասնաւոր մարդիկ, այլ նաև մամուլը, ինչպէս պատահել է մի քանի անգամ, Թէ այստեղ—Կովկասում, Թէ արտասահման: Սրանից առաջ են գալի շատ անախորժութիւններ, որոնց համար ստիպված եմ հրապարակով խնդրելու, որ գործ ունեցողները կամ քննադատները մեզ չը շփոթեն իրար հետ և ոչ էլ եղբայրացնեն, ինչպէս վերջերս «Բազմավէպն» արաւ: Մենք ոչ եղբայրներ ենք, ոչ ազգականներ, և մինչև անգամ ոչ էլ հայրենակիցներ:

Կան մի տեսակ շփոթողներ էլ, որ ինձ շփոթում են ոչ Թէ ուրիշների, այլ իրանց հետ: Նրանք էլ մեր հայերէն դասագիրք յօրինողներից են: Վերցնում են իմ ոտանաւորը, փոփոխում են, ինչպէս քէֆներն է տալի, և դարձեալ իմ անունով տպում իրանց դասագրքերում, իբրև Թէ ես այնպէս եմ գրել *): Այս պարոններին էլ, դասագիրք կազմողներին արգելում եմ այսուհետև օգտվելու իմ ոտանաւորներից առանց իմ համաձայնութիւնն ունենալու:

Յովհաննէս Թումանեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Մշակի» ներկայ համարը, յայտարարութիւնների շատութեան պատճառով, բաղկացած է Թերթ ու կէսից:

—

Նոյեմբերի 27-ին Թիֆլիսի դատաստանական պալատի I քրէական դէպարտամենտում, պալատի անդամ Ֆ. Ֆ. Դէպպի նախագահութեամբ և պալատի անդամներ Վ. Կ. Օրլովսկու և Եա. Յորրովլեանսկու մասնակցութեամբ, քննեց, դռնփակ, Տէր-Յովհաննէս Յովհաննիսեանց քահանայի և Ալէքսանդրոպոլի բնակիչներ պահեստի պրապորշչիկ Հայկ Ամատունու և Սիմոն Յարութիւնովի գործը, որոնք մեղադրվում էին Պատժագրքի 264 և 266 յօդուածների հիման վրայ: Երևանի նահանգական դատարանը, գործադրելով 264 և 266 յօդուածները, դատապարտեց մեղադրեալներին բանտարկութեան վեցից մինչև ութ ամիս: Թիֆլիսի Դատաստանական Պալատը, մերժելով մեղադրանքը Պատժական օրէնսգրքի 264 և 266 յօդուածներով, մեղաւոր ճանաչեց մեղադրեալներին այնպիսի գործողութեան մէջ, որ նախատեսված է Պատժական Օրէնսգրքի 2-դ մասի 98-դ յօդուածում, որ դնում են հաշտարար դատաւորները, և Բարձրագոյն մանիֆեստը գործադրելու պատճառով մեղադրեալներին պատժից ազատեց: Պալատում մեղադրում էր Թիֆլիսի դատաստանական պալատի պրօկուրորի օգնական Ն. Ի. Նէստէլբէրգէր. մեղադրեալներին պաշտպանում էին երդուեալ հաւատարմատար Տ. Ն. Յովհաննիսեանց և երդուեալ հաւատարմատարի օգնական Գ. Ի. Խատիսեան:

—

Պետերբուրգից հեռագրում են «Р. С.»-ին նոյեմբերի 21-ին. «Այսօր, դատաստանական Օրէնսգրքի ներմուծական 40-ամեակի առիթով Պետերբուրգի դատաստանական պալատի երդուեալ հաւատարմատարները և նրանց օգնականները ժողովի հաւաքվեցին դատաստանատան շէնքի մէջ, բայց նրանց այնտեղ մերժեցին տեղ տալ. այն ժամանակ նրանք գնացին «Դումայի դահլիճը, որ և նրանց նիստը կայացաւ»:

—

Կիևից հեռագրում են «Р. В.»-ին նոյեմբերի 21-ից. «Երէկ, դատաստանական Օրէնսգրքի 40-ամեակի օրը, տեղական գրական-գեղարուեստական ընկերութեան դահլիճում կայացաւ մի հանրամատչելի բանկէտ, որին մասնակցեցին 800-ից աւելի մարդ: Լուչիցկի, իշխ. Տրուբեցկոյ, Բուլգակով, Ժիլեգինով, Վագնէր պրոֆէսօրները, երդուեալ հաւատարմատար Կուպէրնիկ, գրականագէտ Վօգովօզովի, Շլիխտէրի և ուրիշների արտասանած կենացներն ու ճառերն ընդունվեցին ներկայ եղողների կողմից մեծ ոգևորութեամբ, բարձրագոյն հաւանութեան նշաններով և երկար ծափահարութիւններով: Նոյն տեսակ բանկէտներ նոյն առիթով տեղի են ունեցել և Օդեսսայում, Սարատովում և ուրիշ շատ քաղաքներում:

—

Նոյեմբերի 25-ին Թիֆլիսում տեղի ունեցաւ բժշկական-առողջապահական խորհրդի նիստը քաղաքի բժշկական-սանիտարական վերատեսուչ բժիշկ Սոսիփանեանի նախագահութեամբ: Զբաղմունքի առարկան էր—մշակել միջոցներ արդէն երեւցած խոլերայի դէմ մաքառելու համար, աչքի առաջ ունենալով հրատարակված պարտադիր կարգադրութիւնները: Մանրամասն որոշվեց հիւանդ եղած տների վերահսկողութեան, կասկածելի հիւանդների առանձնացման և հիւանդանոց ուղարկելու, տնատէրների բժիշկների հաղորդագրութիւնը կասկածելի հիւանդների մասին, բժիշկների այցելութեան կարգը և այլն: Զեկուցումներից երևաց, որ Թիֆլիսում եղել է խոլերայով հիւանդանալու 10 դէպք,—6 հոգի եղել են եկւորներ, իսկ 4-ը տեղական: Որոշվել է երկու տեղ բժիշկների գիշերային հերթապահութիւն նշանակել—Խարփուխի և Կուկիայի բուժարաններում: Վերջում մշակել են խոլերային տնական փոքրիկ դեղատան մի տիպար: Այդ տեկղեքական դեղատան մասին ցանկացողները կարող են իմանալ քաղաքային գործադիր-սանիտարական յանձնաժողովում:

—

Ստացանք Ե. Բաղդասարեանի եղանակած և ձայնագրած «Միլար բլբուլ» երգ. բառերը երիտասարդ բանաստեղծ Ա. Ծատուրեանի գրչին են պատկանում: Հրատարակել է «Փընջիկ»-ը (կեղծ անուն). գինն է 50 կօպէկ: Հետաքրքիր է, որ գնի տակին նշանակված է Թէ չունևորները ստանում են ձրի... Իսկ հասցէ չը կայ:

—

Լուր կայ, որ կառավարչական պաշտօնաւոր շրջաններում որոշում է կայացված ոչնչացնելու այն օրէնքը, որն արգելում էր ամեն տեսակ փայտեր արտահանել Կասպեան ծովի նաւահանգիստներով դէպի Պարսկաստան: Դեռ ևս 1798 Թւին անուանական Բարձրագոյն ուկազով հրամայվեց արգելել Ռուսաստանի սահ

---

*) Ինչպէս արել էր հանգուցեալ Յ. Ճաղարբէգեանը, այս տարի էլ արել է պ. Տէր-Ղևոնդեանը:

ժաններից փայտ արտահանելը։ Այդ կարգադրութիւնն աստիճանաբար փոխվեց կայսրութեան միւս սահմանների վերաբերութեամբ, իսկ Անդրկովկասի կաս գեան ափերի նաւահանգիստների վերաբերութեամբ նա նորից ամրապնդվեց 1828 թւին՝ ախական կոմիտէտի Բարձրագոյն հաստատված որոշումով։ Այդ որոշումը յետոյ մտաւ մաքսային օրէնսգրքի մէջ (յօդուած 1304-դ)։

—

Մեզ հաղորդում են, որ Թիֆլիսի Հայուհեաց Բարեգործական ընկերութեան վարչութիւնը մտադիր է կոնցերտ կազմակերպել դեկտեմբերի 16-ին Թիֆլիսի ժողովարանում՝ յօգուտ նոյն ընկերութեան։ Անկասկած՝ ինչպէս անցեալ տարիները, այս տարի ևս երեկոյթը մեծ աջողութիւն կունենայ, մանաւանդ որ, ինչպէս լսում ենք, շատ հետաքրքիր ծրագիր է մշակվում։ Յուսով ենք, որ հայ հասարակութիւնն իր ներկայութեամբ ցոյց կը տայ իր աջակցութիւնը վերոյիշեալ համակրելի ընկերութեան այնպիսի գործում, որ մօտ է ամենքի սրտին։

—

Ալէքսանդրօպօլի քաղաքային խորհուրդը խնդիր էր ներկայացրել ֆինանսների մինիստրութեանը, որ իր քաղաքային բանկի ծառայողների համար նշանակված բանկային ընդհանուր դրամագլխի 3%-ը մեծացնվի և հասցնվի մինչև $12^1/_2\%$ ի։ Ֆինանսների մինիստրութիւնը այժմ որոշել է, որ կարելի է թոյլատրել միայն 5%-ը յատկացնել իբր վարձատրութիւն ծառայողների։

—

ՆՈՐ ԲԱՅԱԶԷՏԻՑ մեզ գրում են. «Ամսիս 7-ին տեղիս սիրողները, նոր բացված գրադարանի օգտին, խաղացին հայերէն լեզւով «Եաղսատ» և Դոկտոր Թաթոս», և ռուսերէն լեզւով Տուրգենևի «Безденежные» վօդէվիլները։ Դահլիճը ծայրէ ի ծայր լիքն էր։ Մեծ գուարճութիւն պատճառեց իր գեղեցիկ խաղով պ. Ազարեանց. լաւ էին նաև օր. օր. Ատովմեան, Լալայեան և Աղաջանեան։ Ցանկալի է, որ յարգելի սիրողները յաճախ կրկնեն այդպիսի ներկայացումներ։ Լաւ կը լինէր, եթէ մի ներկայացում էլ տային տեղիս կիսաւերակ դարձած բնմի օգտին։ Զուտ արդիւնք մնացել է 45 րուբլի։ Եղանակը յանկարծ ցրտեց. մի արշին հաստութեամբ ձիւն է եկել։ Շատ մարդիկ դեռ չեն վերջացրել կալսելը»։

—

ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ մեզ գրում են. «Նոյեմբերի 17-ին, ցերեկվայ ժամը $4^1/_2$ ին, քաղաքս եկաւ Ախալցխայի վիճակի նոր փոխանորդ Սիոն վարդապետը։ Կիրակի, ամսիս 21-ին, պատարագին ս. Փրկիչ եկեղեցում, խուռն երկսեռ բազմութեան ներկայութեամբ հայր փոխանորդը գեղեցիկ կերպով խօսեց իր առաջին քարոզը մեզանում, բնաբան ընդունելով սիրել միմեանց և դրացիները։ Կիրակի, ամսիս 21-ին, քաղաքիս հասարակաց կլուբի դահլիճում ռուս և վրացի սիրողները տուին յօգուտ կէս մասը ռուսաց Կարմիր Խաչի ընկերութեան և կէս մասը տեղական վրաց բարեգործական ընկերութեան բաժնին ռուսերէն և վրացերէն ներկայացումն։ Ռուսերէն խաղացին «По горячимъ слѣдамъ» 3 գործ. կոմեդիան, իսկ վրացերէն Ցագարելու «Խանում» կոմեդիան։ Խաղը բաւականին աջող անցաւ և դահլիճը լիքն էր ժողովրդով։ Եղանակները մեզանում անընդհատ անձրևային լինելով, քաղաքում առագին ցեխեր կան, իսկ վերջերում ձիւն տեղաց և ծածկեց քաղաքս ձիւնով, որով եղանակը սկսեց ցրտել»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Ցրտի սաստկութիւնը Մանջուրիայում։ Հռոմում հեռագիր է ստացվել Տօկիօից, որ հաղորդում է, թէ Մանջուրիայում պատերազմական գործողութիւնները սաստիկ դժուարացել են խիստ ցրտերի և յաճախակի ձիւնային բուքերի պատճառով։ Կուրօկիի զօրքից 5 հոգի գտնվել են սառած։ (Русь)

Ռուսական մի նաւի կորուստը։ «Morn. Post» լրագրի թղթակիցը հաղորդում է Շանխայից, որ խուզարկուական արշաւանքից Վլադիվօստոկ վերադարձող ռուսական մի անյանւթ ջրասոյզ է եղել ռուսաց ամրոցների կրակից։ (Русь)

Նապօլեոնական պատուէրներ Գերմանիայում։ Բեռլինից հեռագրում են, թէ Կրուպպի գործարանը մինչև առաջիկայ տարվայ փետրվար ամիսը կը յանձնէ եապօնացիներին արագաձիգ թնդանօթների երկու բաժին։ Թնդանօթները կը տանվեն երկաթուղիով Միջերկրական ծովի նաւահանգիստներից մինը, իսկ այդտեղից շոգենաւերով կուղարկվեն Եապօնիա։ (Русь)

Ռուսական նաւի կալանաւորումը։ «Zeit» լրագիրը հաղորդում է Կ. Պօլսից, որ Մարսէյլի մի ընկերութեան պատկանող մի պօստային շոգենաւ, որ ռազմամթերք էր տանում Ռուսաստանի համար կալանաւորվեց Դարդանէլի իշխանութիւնների ձեռքով։ (Русь)

Լուրեր Կուրօկիի մահվան մասին։ Վերջերս լուրեր սկսեցին տարածվել Կուրօկիի մահվան մասին. այդ առիթով ամերիկական մի լրագիր ասում է. «Այդ լուրերը մի քանի անգամ երևացին մամուլի մէջ, բայց հազիւ թէ նրանք հիմնաւոր լինեն։ Եթէ, ճշմարիտ, գեներալ Կուրօկին մեռած լինէր, ոչ մի հիմք չը կայ եապօնացիների համար թագցնել նրա մահը։ Անկասկած, Կուրօկին ռազմական մեծ ընդունակութիւններ ունի. բայց նրա աստղը արդէն մի քիչ դալկացաւ Լեաօեանի ճակատամարտից յետոյ, ուր նա չը կարողացաւ կատարել իր վրա դրված պաշտօնը՝ կտրել ճանապարհը ռուսական բանակի նահանջման առաջ և նրա մահվան լուրը շատ էլ մեծ ազդեցութիւն չէր գործի զօրքերի տրամադրութեան վրա։ Դա—Ստեսսելի կամ Ֆօկի կորստի նման չի լինի, օրինակ, Պօրտ-Արտուրի պաշտպանների համար։ (П. В.)

Մամուլը Հեռաւոր Արեւելքում։ «Gapon W. Temps» լրագիրը ուշադրութիւն է դարձնում այն հանգամանքի վրա, որ Հեռաւոր Արևելքում հրատարակվող երկու անգլիական թերթի տրամադրութեան մէջ զգալի փոփոխութիւն է առաջացել. «Ռուսաստանը, ասում է նա, ձեռք է բերել Հեռաւոր Արևելքում երկու լրագիր. մենք չենք խօսում այն գերմանական լրագրի մասին, որ հրատարակվում է Շանխայում և որ միշտ Ռուսաստանի կողմն է եղել. ըստ երևոյթին, նրա հրատարակիչը միշտ համակրութիւն է տածել դէպի Ռուսաստանը և, ի հարկէ, մենք ոչինչ չենք կարող առարկել կարծիքների ազատութեան դէմ։ Բայց մենք ի նկատի ունենք երկու ուրիշ օրգան, որոնք խիստ կերպով փոխել են իրանց ուղղութիւնը։ Դրանք են—Շանխայում հրատարակվող «China Gazetta» և Տեանցզինում հրատարակվող «China Review» անգլիական լրագիրները, որոնք յանկարծ եապօնասէր ուղղութիւնից փոխվել և դարձել են եապօնատեաց։»

Այդ պատճառով լրագիրը իր զայրոյթն է յայտնում, որ անգլիական հպատակների հրատարակած լրագիրները յանկարծ այդքան անարգար կերպով սկսում են յարձակվել Եապօնիայի վրա։

Շնորհակալութիւն զօրքին եւ նաւատորմին։ «Times» լրագրին հաղորդում են Տօկիօից նոյեմբերի 18-ին, որ եապօնական պէրերի ժողովը հետևեալ շնորհակալութեան ուղերձը քուէարկեց յանուն զօրքի և նաւատորմի.

1) Այն օրից, երբ մեր զօրքերը մտան Մանջուրիա, նրանց ռազմագիտութիւնը գերազանց էր և նրանց կռւելու եղանակը—գալանտ։ Եւ ոչ մի անգամ նրանք պարտութիւն չը կրեցին և չը նահանջեցին դժուարութիւնների առաջ։ Հարաւում նրանք վերցնում են Պօրտ-Արտուր բերդը, հիւսիսում նրանք յաղթութիւն տարան Լեաօեանում և յաղթահարեցին թշնամու դիմադրութիւնը Շախէի վրա։ Շնորհիւ նրանց ահագին ջանքերին պատերազմը մղվում է ոյժով և մեր երկրի հեղինակութիւնը աւելացաւ թէ ներսում և թէ դրսում։ Հիանալով զօրքերի Մանջուրիայում գործած սխրագործութիւնների վրա, ժողովը իր սրտագին շնորհակալութիւնն է յայտնում»։

2) Այն օրից, երբ երկրի միացեալ էսկադրաները ուղարկվեցին ծառայութեան, նրանք մեծ աջողութիւններ ձեռք բերեցին կռիւների մի ամբողջ շարքի մէջ, ցոյց տուեցին լօյալութիւն, ոյժ և փառաւոր ընդունակութիւններ, մանաւանդ Պօրտ-Արտուրի ջրերում, Ուլսամ ծոցում և Սօյա նեղուցում և շատ ամիսների ընթացքում աջակցեցին Պօրտ-Արտուրի պաշարման, խիզախելով ամեն տեսակ դժուարութիւններ, կատարելով բոլոր պարտաւորութիւնները։ Ընդունելով ամենախելացի ռազմագիտութիւն և անելով ընտիր աջողութիւններ, նրանք շուտով կը կործանեն թշնամու նաւատորմը Հեռաւոր Արևելքում։ Նրանք աւելացրին երկրի հմայքը ներսում և արտասահմանում և ժողովը ոգևորված միացեալ էսկադրաների քաջութիւններով, մատուցանում է նրանց սրտագին շնորհակալութիւն»։ (Р. А.)։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Հնդկաստան։ Հնդկաստանում ազգայնական մեծ շարժումն է սկսվել և հնդիկ ժողովուրդը ձգտում է զանազան նոր իրաւունքներ ձեռք բերելու։ Ինչպէս երևում է, Հնդկաստանի անգլիական կառավարութիւնն ևս մտադիր է գոհացումն տալ հնդիկների պահանջներին։ Վերջերս Հնդկաստանում կայացաւ հնդկական ազգային կօնգրէս, որի նախագահ ընտրվեց սըր Հենրի Կոտտօն։ Վերջինս կօնգրէսի փակմանից յետոյ վերադարձաւ Լօնդօն, ուր ի պատիւ նրա տրվեց մի բանկէտ, որին մասնակցեցին շատ հնդիկներից բացի նաև բազմաթիւ անգլիացիներ։ Բանկէտի նախագահ հնդկացի Դագաբաի Նաորօջի իր բաժակաճառի մէջ ի պատիւ Թագաւորին ասաց. «Այն րէֆօրմները, որոնց այնքան կարօտ է հնդիկ ժողովուրդը, կարող են իրագործվել երկու ճանապարհով. կամ այդ րէֆօրմները կը մտցնի ինքն հնդկական կառավարութիւնը, կամ նրանց ոյժով ձեռք կը բերի հնդիկ ժողովուրդը։ Այն ագիտացիան, որ վաղուց մղվում է Հնդկաստանում, ցանկութիւն ունի շարունակել Հնդկաստանի կապերը Անգլիայի հետ։ Այդ պատճառով րէֆօրմների կուսակիցները յոյս ունեն, որ րէֆօրմները կը մտցնէ ինքը կառավարութիւնը։ Այդ րէֆօրմների բախտը ամբողջովին գտնվում է բրիտանական ազգի ձեռքում։ Ջօն Բուլլը շատ պնդագլուխ ջենտլմէն է. բայց մի անգամ որ նա մի բան արդար է համարում, նա չէ հանգստանում մինչև չէ կատարում»։

Սըր Կոտտօն, պատասխանելով այդ ճառին, ասաց. «Միայն ցամաքային պետութիւնների բիւրօկրատիան է կարծում, թէ միայն պաշտօնեաները պէտք է կառավարեն երկրի կեանքը, վերապահելով տեղական ժողովրդին միայն աննշան դատարկ բաներ։ Հնդկական ազգային կօնգրէսի հետևանքները՝ կառավարութեան խելքի վրա ազդելու մտքով չէ կարելի շատ մեծ համարել, բայց նրա ազդեցութիւնը հնդկական ժողովրդի ոգու վրա, ահագին է»։

Սըր Վեդդերբըրն ասաց. «Ամբողջ Հնդկաստանը բաժանվել է այժմ երկու հակառակ բանակի. կառավարող դասակարգ և ժողովուրդ։ Հնդկական ազգային կօնգրէսի պաշտօնը եղաւ մօտեցնել կառավարութիւնը և ժողովուրդը, ներշնչելով կառավարութեան վստահութիւն դէպի ժողովուրդը»։

Վերջապէս Հարրիսօն համոզմունք յայտնեց, թէ «վերջին անցքերը պէտք է համոզեն բոլոր անաչառ մարդկանց, թէ միայն արևմտեան ազգերը չեն, որ հասունացել են ազատ հաստատութիւնների համար։ Նա կարծում է, որ շնորհիւ այդ ազատ հաստատութիւնների Հնդկաստանը նոյն չափ արագ կը հասնէ այնպիսի մակերևոյթի եւրօպական պետութիւնների հետ, ինչպէս դարձել է Եապօնիան»։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

26 նոյեմբերի

ՄՕՍԿՎԱ, 25 նոյեմբերի։ Նահանգապետի նախագահութեամբ բացվում է մասնաժողով մանր կրեդիտի զէմստվօի դրամարկղերի մասին։

ԼՕՆԴՕՆ, 25 նոյեմբերի։ «Րէյտէրի գործակալութեան» թղթակիցը եապօնական բանակում Պօրտ-Արտուրի մօտ հաղորդում է, թէ նա այցելեց 203 մետրանոց բլուրը և տեսաւ սարսափելի պատկերներ։ Բլրի գագաթը փորփրված է ռումբերից, բլրի զառիվայրերը ծածկված են բեկորներով, փլված խրամատները լցվել են հողով. խրամատի մէկ մասի մէջ հարիւր մէտր երկարութեամբ հաշւեցին 200 սպանված ռուսներ և վիրաւորներ։ Դիակները սարսափելի այլանդակված են ռումբերի կտորներով։

ՇԱՆԳՀԱՅ, 26 նոյեմբերի։ (Րէյտէր)։ Հաւատացնում են, որ Մուկդէնից դէպի հարաւարևմուտք գտնվող 25,000 ռուսներ ներկայումս գրաւած ունեն քաղաքից դէպի հարաւարևելք գտնվող դիրքը։ Կարծում են, որ ռուսները դիտաւորութիւն ունեն արշաւանք գործել այդ ուղղութեամբ։ Հաղորդում են, որ նորերս «Ասկօլդ» գաղտնի կերպով ածուխ բեռնեց։ Ենթադրութիւն է յայտնվում, որ նաւը կը փորձէ գաղտնի հեռանալ նաւահանգստից և միանալ բալտիական էսկադրային, երբ վերջինս կը գայ չինական ջրերը։

ՆԻԺՆԻ-ՆՕՎԳՕՐՕԴ։ Երրորդ էսկադրայի առիթով յօդուածները համակրութիւն են գտնում Վօլգայի վրա ծառայող ծովագնացների մէջ։ Այսօր տեղական լրագրում տպված է մի յօդուած, որը մատնացոյց է անում պաշտօնաթող ծովագնացների վրա, որոնք պատրաստ են գնալ որպէս կամաւորներ և սպասում են միայն հրաւէրի։

ԿԱԼՈՒԳԱ։ Սիզրանօվեան երկաթուղու ծառայողները հանգանակութեամբ հաւաքած փողերով բաց են անում հիւանդանոց վիրաւորների համար։

ՀԵԼՍԻՆԳՖՕՐՍ, 26 նոյեմբերի։ Կայացաւ սէյմի հանդիսաւոր բացումը, որ սկսվեց ժամասացութեամբ Նիկօլաեվսկի տաճարում։ Տաճարից գեներալ նահանգապետը և զէմստվօի պաշտօնեաները գնացին կայսերական պալատը։ Գահական դահլիճում տեղեր գրաւեցին չորս դասակարգ—և ապա մտաւ դահլիճը գեներալ-նահանգապետը, առաջընթացութեամբ սենատի և ուղեկցութեամբ շքախմբի։ Գահի առաջ կանգնելով, գեներալ-նահանգապետը կարդաց Բարձրագոյն ճառը, որը ապա կարդացվեց ֆիններէն և շվեդերէն սենատոր Սօլմանի թարգմանութեամբ։ Դրանից յետոյ լանդմարշալը և տալմանները խնդրեցին գեներալ-նահանգապետին արկանել առ ոտս Նորին Մեծութեան ամենահպատակօրէն զգացմունքներ։ Դասակարգերի պատասխան-ճառերը կարդացվում էին ռուսերէն։ Ապա գեներալ-նահանգապետը կարդաց այն Բարձրագոյն առաջարկութիւնների ցուցակը, որոնք ներկայացված են սէյմի քննութեանը։

ԼՕՆԴՕՆ, 25 նոյեմբերի։ (Րէյտէր)։ «Րէյտէրի գործակալութեան» թղթակիցը Նօգիի պաշարող բանակում հաղորդում է, որ նոյեմբերի 19-ին առաւօտեան ռուսները թոյլատրեցին եապօնացիներին հաւաքել նոյեմբերի 12-ին սպանված և վիրաւորված եապօնացիներին։ Ապա նոյեմբերի 23-ին ռուսները թոյլտւութիւն խնդրեցին հաւաքել նոյեմբերի 17-ին սպանվածներին և վիրաւորներին. եապօնացիները համաձայնվեցին, բայց այսօր յետ վերցրին իրանց թոյլտւութիւնը։ Նոյեմբերի 17-ին սպանվեց գեներալ Նօգիի երկրորդ որդին։ Աւագ որդին սպանվեց Կանշանի մօտ։ Գեներալ Նօգին այժմ որդի չունի։

ԼՕՆԴՕՆ, 26 նոյեմբերի։ «Րէյտէրի գործակալութեան» թղթակիցը եապօնական բանակում Պօրտ-Արտուրի մօտ հաղորդում է, որ նոյեմբերի 13-ին գիշերը եապօնացիները խրամատներ շինեցին հրացանաձիգների համար երկու մարտկոցների պարապէտների վրա Էրլունգշանում և Կիկվանշանում, բայց հետևեալ օրը ստիպված էին յետ նահանջել։

27 նոյեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ 2-դ կարգի կապիտան Կլադօ «Новое Время» լրագրում մի շարք յօդուածներ տպեց, որոնց մէջ թոյլ տուեց իրան յանդգնաբար մեղադրել ծովային վարչութիւնը, աղաւաղելով փաստերը։ Այդպիսի խոշոր կարգապահական յանցանքի համար հրամանագրում եմ ենթարկել 2-դ կարգի կապիտան Կլադօին հաուպտվախտի մէջ կալանաւորման 15 օրով։ Ստորագրեց. «Գեներալ ծովապետ Ալեքսէյ»։

Նոյեմբերի 26-ին կայացաւ ս. Գէորգ զօրավարի տօնախմբութեան հանդէսը։ Ձմեռային պալատի դահլիճներում կայացաւ Բարձրագոյն ելք, և ապա գէօրգեան ասպետների եկեղեցական հանդէս, ներկայութեամբ Թագաւոր Կայսրի, Թագուհի Կայսրուհիների, յունական Թագուհու և Մեծ Իշխանների ու Իշխանուհիների։ Հանդէսից յետոյ մասնակցողները հրաւիրվեցին ճաշի, որի ժամանակ Նորին Մեծութիւնը բարեհաճեց բաժակ բարձրացնել Գէօրգեան ասպետների համար։ Մեծ Իշխան Վլադիմիր Ալէքսանդրօվիչ խմեց Թագաւոր Կայսրի կենացը։ Նոյեմբերի 26-ին վախճանվեց հռչակաւոր ռուս գիտնական պատմագէտ և հրապարակախօս Ալէքսանդր Նիկօլաեվիչ Պիպին։

ԿԱԶԱՆ, 26 նոյեմբերի։ Ոստիկանապետի ցուցմունքից յետոյ յանցաւորներին գտնելու մասին՝ գնացին վանքը։ Մեղադրեալ Չախարօվի ներկայութեամբ որոշվում է այն տեղը, ուր նա առաջին անգամ տեսաւ յանցաւորներին։ Նրա ցուցմունքը տարբերվում է ոստիկանապետի ցուցմունքներից։ Քննվում է նկուղը, ուր, Չախարօվի հրամանով, նա վայր գցվեց։ Նախագահը և երդուեալները իջնում են նկուղի ներսը։ Վօլման ցոյց է տալիս երդուեալներին, թէ ինչ ձևով ունելիքով բացվել է տաճարի երկաթէ դուռը։ Քննվում է վանքի բակը և հարևան տան սահմանակից պատը։ Քննվում է տաճարի ներսը և տապանները, որոնք պահպանված էին գողութիւնից յետոյ։ Ոստիկանապետի ցուցմունքներից պարզվում է, որ նա ամեն միջոցներ ձեռք էր առել պատկերները գտնելու համար մեղադրեալների և բացակայ Եվգենի Կուչէրօվայի իրան տուած ցուցմունքների հիման վրա։ Պարզվում է, որ պատկերները այրել էին։ Ոստիկանապետը հաղորդեց, որ իբր թէ Չայկինը ասել էր Մակսիմօվին, որ 1903 թւին գողութիւն էր կատարել Սպասսկի վանքի տաճարում և դիտաւորութիւն ունէր հանել ս. Վարսոնոֆիայի մասունքները և գցել գետերի մօտ, բայց չը կատարեց իր դիտաւորութիւնը մոռացված գործիքի պատճառով։ Ոստիկանապետը ցոյց տուեց, որ Չայ-

կին, խոստովանվում էր, թէ մասնակցել է Գրինբէրգի սպանութեանը, Բեազանում յափշտակեց շուրջառը Աստուածամօր պատկերից։ Ոստիկանապետը, հաւաքած տեղեկութիւնների համեմատ, վկայում է Զախարօվին վատ կողմից։ Մակսիմօվը ցոյց է տալիս, որ ոստիկանութիւնը ծեծում էր նրան, ստիպելով ցուցմունք տալ։ Նոյնը ցոյց է տալիս Շեյլինգը։ Ոստիկանապետը յայտնում է, որ իր ծառայութեան 16 տարվայ մէջ ոստիկանութիւնը ոչ մի տանջանք թոյլ չէ տուել։ Կուչերօվան յայտնում է, որ նրա ամուսինը ամեն բան բարդել է իր վրա։

27 Նոյեմբերի

ԴԱԿԱՐ, 27 Նոյեմբերի։ (Հաւաս)։ Եկաւ ռուսական «Ուրալ» կրէյսէրը։

ԿԱՊՇՏԱԴՏ, 26 Նոյեմբերի։ «Րէյտէրի գործակալութեան» թղթակիցը Նօզիի բանակում հաղորդում է, որ եապօնացիները կատարեալ յարգանքով են վերաբերվում Բարձր լերան վրա գերի վերցված երկու ռուս օֆիցէրներին։ Ռուսների համանման վերաբերմունքը դէպի եապօնական գերի օֆիցէրները ցոյց է տալիս, որ երկու կողմերն էլ ցանկանում են վերջ տալ այն կատաղութեանը, որ արտայայտվում էր վերջին ամիսների կռիւներում։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ, 26 Նոյեմբերի։ (Րէյտէր)։ Տօկիօի ամերիկական դեսպանի հեռագրի համաձայն, Նագասակիի ամէրիկական փոխ-հիւպատոսը զեկուցանում է, որ բոլոր նաւերը ծանուցում ստացան 20 մղոնից աւելի մօտ չը կանգնել Պէսկադօրեան կղզիներից, որոնք գտնվում են բաց ծովում Ֆօրմօզայից դէպի արեւմուտք։—Սէուլում խօր թէ ամրութիւններ են կառուցվում։

ՏԵԱՆՑԶԻՆ, 26 Նոյեմբերի։ (Րէյտէր)։ Երեքօրեայ կատաղի ոմբակոծութիւնից յետոյ Օկուին աջողվեց հասնել այն բանի, որ ռուսները չը կարողացան դիմանալ Գուշանի մօտ, որը գտնվում է գետի վրա Լեաօեանից վեց մղոն դէպի հիւսիս։ Ռուսները յետ նահանջեցին դէպի ամրացրված գիւղը ութ մղոն դէպի հիւսիս-արեւմուտք։ Նրանք ապա սկսեցին եապօնական դիրքերի ռմբակոծութիւնը, որը պատճառեց Նոյեմբերի 23 ին կէրօսինի պահեստների հրդեհ և որը շարունակվում էր մինչև Նոյեմբերի 24-ը։ Եապօնացիների կորուստները խօր թէ 5000-ի են հասնում։

ԲԵՐԼԻՆ, 26 Նոյեմբերի։ (Վօլֆ)։ Րէյխստագ։ Կայսերական կանցլէրը ճառ արտասանեց, որի մէջ շօշափեց ռուս-գերմանական յարաբերութիւնները, և ասեց. «Մենք Ռուսաստանի վերաբերմամբ կատարելապէս օրինական չէզօքութիւն ենք պահպանում, որը համապատասխանում է մեր աւանդական յարաբերութիւններին դէպի այդ պետութիւնը, այնպէս որ մենք ուրիշ պետութիւններին, որոնց հետ դաշնակցական և բարեկամական յարաբերութիւններ ունենք, առիթ չենք տալիս որ և է կասկածի և հիմնաւոր գանգատների։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ (Վօլֆ)։ Իլդիզի և Բ. Դրան միջև տեղի ունեցան լուրջ տարաձայնութիւններ։ Սուլթանը կտրականապէս հրաժարվում է հաստատելու այն համաձայնութիւնը, որ կայացած է Անգլիայի հետ Աղէնի թիւրքանգլիական ցամաքի սահմանորոշութեան վերաբերմամբ, վախենալով իր բարձրագոյն իրաւունքների համար։ Անգլիան, լուրերի համեմատ, վճռել է ոյժ գործ դնել թիւրքական բերդապահ զօրքերի դէմ այդ տեղում։ Ցամաքի վրա գործողութիւններին ոյժ կը տրվի ծովային ցոյցով։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Գէնէրալ-ադիւտանտ Կուրօպատկինի ամենահպատակօրէն հեռագիրը 1904 թւի Նոյեմբերի 26-ից. «Նոյեմբերի լոյս 26-ի գիշերը կամաւոր կոմանդաները, ընդհանուր շտաբի փ. խ-գնդապետ Խիտրօվօի ընդհանուր ղեկավարութեամբ, անսպասելի յարձակում գործեցին հակառակորդի դիրքի վրա Բեանպուցզիից դէպի հարաւ։ Կոմանդաները առանց հրացանաձգութեան տեղահան արին պահակախումբը սուիններով, կոտորում էին յետ նահանջող եապօնացիներին և ի փախուստ դարձրին նրանց։ Հալածեցին մի վերստաչափ դէպի հարաւ։ Այդ ժամանակ բռնվեցին 11 գերիներ, որոնցից միայն 4 վիրաւորված էին։ Մեզ մօտ վիրաւորվեցին երկու զինուոր սուիններով։ Նոյն գիշերն և եթ եապօնացիները մի քանի անգամ փորձեցին յարձակում գործել մեր աջևի խրամատների վրա երկաթուղու մօտ, 200 քայլ մօտենալով խրամատներին, բայց նրանց բոլոր յարձակումները յետ մղվեցին, որի ժամանակ մեզ մօտ վիրաւորվեցին 2 զինուոր։ Զեկուցումներ չեն ստացված պատերազմական ընդհարումների մասին ներկայ Նոյեմբերի 26-ին։ Վերոգրեալի մասին ամենահպատակօրէն զեկուցանում եմ Ձեր Կայսերական Մեծութեանը։

ՏԵԱՆՑԶԻՆ, 26 Նոյեմբերի։ «Րէյտէրի գործակալութեան» թղթակիցը Պօրտ-Արտուրի մօտը՝ հաղորդում է, որ Պօրտ-Արտուրի ընդհանուր շտուրմը սկսվել է Նոյեմբերի 13-ին։ Եապօնացիները փորձեցին խլել Էրլունշան և Ցզինգուանշան ամրոցները, թափանցել մարտկոցների շարքի թիկնակողմը և շրջապատել քաղաքը արեւելքից։ Միաժամանակ եապօնական մի զօրամաս էլ յարձակվեց Սունշուշան կոչված օժանդակ մարտկոցի վրա, նպատակ ունենալով շրջապատել քաղաքն արեւմուտքից։ Առաջխաղացութիւնը վերջացաւ անաջող։ Պօրտ-Արտուրի պաշարման ժամանակ եղած բոլոր կռիւներից աւելի կատաղի մի ճակատամարտ տեղի ունեցաւ, որից յետոյ շտուրմը սկսվեց կատաղի ռմբակոծութեամբ արեւմտեան բլրաշարքի և բերդի շրջագծի մէջ գտնվող մարտկոցների դէմ։ Մի քանի ժամ շարունակ մեծ չափի ռումբերի կարկուտի նման տեղում էին մարտկոցների մէջ։ Ցերեկվայ ժամը 12-ին մարտկոցները կատարեալ դժոխք էին դառել։ Հետեւակը, մեծ պահեստազօրք ունենալով հետը, սկսեց միաժամանակ գրոհել Ցզինգուանշանից մինչև Էրլունշան եղած բոլոր գծի վրա։ Այն տեղերում, ուր եապօնացիներն ստիպված էին առաջ խաղալ առանց պատսպարների, նրանք ընկնում էին հարիւրներով, բայց եապօնացիներն այնքան բազմաթիւ էին, որ պատերի հողաթումբերը ծածկված էին մարդիկներով։ Որքան գրոհումն էր արտակարգ, այնքան էլ դիմադրութիւնն էր յամառ։ Արեւելեան բազուկի կողմում, ուր եապօնացիները փորձում էին տիրել տրանշէներին, որոնք զետեղված են Ցզինգուանշան բլուրի լանջի կէս-ճանապարհի վրա, չը նայելով ահագին կորուստներին, եապօնացիները շարունակում էին բարձրանալ սպանված ընկերների դիակների վրայով և, ռուսներից գերազանցելով իրանց թւով, հասան տրանշէներին, որ և գրաւեցին սուինային յարձակում գործելով։ Եապօնացիներն աջողեցրին իրանց ձեռքը պահել 80 մէտր տրանշէներ, որոնք զետեղված էին գուգահեռականների առջև, բայց չը կարողացան առնել ամրոջ գիծը։ Երեկոյեան ժամը 6-ին մի կատաղի հակա-յարձակում ստիպեց եապօնացիներին յետ նահանջել մեծ կորուստով, բայց ժամը 9-ին եապօնացիները նորից գրաւեցին տրանշէները և յուսահատական ճիգերով փորձում էին առաջ անցնել։ Զարհուրելի կռիւը տեւեց մինչև առաւօտեան ժամը 2-ը, երբ ռուսները, նոր ու նոր հակահարձակումներ գործելով, յետ խլեցին տրանշէաները, որոնք լցված էին եապօնական դիակներով։ Եապօնացիները նորից առաջ խաղացին և ժամը 3-ին նրանց աջողվեց հաստատվել տրանշէաների գծի վրա։ Ներքին մարտկոցը գրաւելու փորձը անաջողութիւն կրեց։ Նոյն ժամանակ եապօնական մի բաւական մեծ զօրամաս փորձեց պատռել մարտկոցի արեւելեան պատը, բայց աջողութիւն չունեցաւ։ Ռուսները զարմանալի կերպով ամրացրին իրանց պաշտպանութեան գծերը գրոհի ենթարկված կէտերում։ Մի ուրիշ փորձ էլ արվեց Արեւելեան Պանլունի մարտկոցի թիկնակողմի շրջապարիսպը պատռելու նպատակով։ 4 կատաղի յարձակումներից յետոյ մի փոքրաթիւ խումբ եապօնացիների աջողվեց պատռն անցնել և հաստատվելու Վանտայ բլուրի լանջի ներքևի մասում։ (Վերջը միւս անգամ)։

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱՆ

26 Նոյեմբերի

Բօրսայի դիսկօնտը	6—7$^{1}/_{2}$% »
Պետական 4% ռենտան	91$^{1}/_{2}$ — »
I Խաղար. տոմսերը	425— — »
II » »	316— — »
III » »	267— — »
Թիֆլիսի քաղաք. Կրեդիտ. Ընկ.	— — — »
Բագուի » » »	— — — »
Թիֆլիսի հող. բանկի 5%	— — — »
» » » 4$^{1}/_{2}$%	— — — »
Բագուի Նաւթ. Ընկ.	436— — »
Կասպիական Ընկ.	— — — »
Մանթաշեան և Ընկ.	244— — »
Նօբէլի և Ընկ.	10650— — »

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ

ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՕՆ

Ձեռնարկութիւն Կայսերական Թատրօնների արտիստ Լ. Դ. Դօնսկօյի

Այսօր, կիրակի, նոյեմբերի 28 ին, մասնակցութեամբ Դօնսկօյի, տ.տ. Վիկշեմսկայի, Նիկիտսկայի, Միխայլօվի, պ.պ. Բօգդանօվիչի, Դօնսկօի, Գալեցկու, Պօլուբինօվսկու, Սպերանսկու և Մուրատօվի կը ներկայացվի

I ՖԵՆԵԼԼԱ, օպեր.4 գործ. երաժ. Օբերի։
II ԱԼԵՔՕ, օպեր. 1 գ., երաժ. Րախմանինօվա։

Սկիզբը երեկոյեան ժամը 8-ին։

Վաղը, Երկուշաբթի, նոյեմբ. 29-ին, Թիֆլիսի բէալական դպրոցի չքաւոր աշակերտների օգտին կը ներկայացվի ԱԻԴԱ օպեր. 5 գործ. երաժ. Վերդիի։ Երեքշաբթի, նոյեմբ. 30 ին, Կայսերական թատրօնների արտիստուհի Նադեժդա Ամբրօսիեվնա ՊԱՊԱՅԵԱՆԻ առաջին գաստրօլ։

Հինգշաբթի, դեկտեմբերի 2-ին կը կայանայ բենեֆիս Ն. Ի. Սպերանսկու։

Պատրաստվում են ներկայացնելու ՄԱՆԴԱՐԻՆԻ ՈՐԴԻ, օպեր. 1 գործ. երաժ. Կիւի. ՄԱՆՕՆ, օպեր. 5 գործ. երաժ. Մասսընէ։

1—1 Կառավարիչ՝ Ի. Ա. Կէլլէր

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Երեքշաբթի, Նոյեմբերի 30-ին, Թիֆլիսի Ժողովարանի սիրողների խումբը, անդամների, կանդիդատների և նրանց ընտանիքների համար կը ներկայացնէ

ԹՈՒՂԹ ԽԱՂԱՑՈՂԻ ԿԵԱՆՔԸ

դրամա 4 գ. Թարգ. Փր. Ք. Պատկանեանցի

Մասնակցում են՝ տ. Մամուլեան. օր. Բուչուկուրի. պ.պ. Վանչիր, Շիրինեան, Սանթուրճեան, Խօջա, Ապրեսեան, Սարեան, Մակարեան, Եսայեան, Էտտօրինօ։

Տեղերի գները 1 ռուբլ. մինչև 30 կօպ.

Սկիզբը ճիշդ ժամը 8$^{1}/_{2}$-ին երեկոյեան։

Աշակերտներին մուտքը արգելված է։

1—2 Ռեժիսօր Գ. Վ. Միրաղեան

ՀԱՒԼԱԲԱՐՈՒՄ — ԱՐԱՔՍԵԱՆԻ ԹԱՏՐՕՆՈՒՄ

Կիրակի, Նոյեմբերի 28-ին

Հայ և վրաց թատերասէրների ընկերութիւնը մասնակցութեամբ տ. Զաբէլի և պ. Արաքսեանի կը ներկայացնէ

I հայերէն

Զարլէյի Մօրաքոյրը

ֆարս 3 գործ. Թարգմ. Ե. Ամիրեանի։

Զարլէյի Մօրաքրոջ (Բաբերլէյի) դերը կը կատարէ պ. Արաքսեանը։

II վրացերէն

ԹՈՅԼ ԿՈՂՄԸ

վօդրվիլ 1 գործ Դ. Մեսխու։

Մասնակցում են.—տ.տ. Զաբէլ, Փիրումեան, օր.օր. Բէգիջանեան, Բուչուկուրի, Մարգարիտ, պ.պ. Արաքսեան, Գելիկուրաշվիլի, Մարկոսեան, Զալարեան, Սալադղալա, Սաֆարեան I, Սաֆարեան II, Փիրումեան և ուրիշները։

Սկիզբն է 8 ժամին երեկոյեան։

Տեղերի գինը 1 ռուբլուց մինչև 20 կ.

Խաղամիջոցներին կը նուագէ երաժշտական խումբը։

1—1 Ռեժիսօր պ. Արաքսեան

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Ս. Ա. Ստեփանեան

Ընդունում է առաւօտեան 9—2 և 5-7, Վելեամինսկայեա փ. № 8.

ա. օ. 13—100

ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Ս. Զ. ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ

ԱԶՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ընդունելութիւն ամեն օր, ժ. 2—3 և 5—7 երեկոյեան, իսկ տօն օրերին առաւօտեան ժամը 10—11. Սօլօլակի փող. № 6.

(ա. օ.) 8—50

Ա Տ Ա Մ Ն Ա Բ Ո Յ Ժ

Ս. Գ. ՃԵՐՄԱՋԱՆԵԱՆՑ

Ընդունում է հիւանդներ (բժշկութիւն, պլօմբ և արհեստական ատամներ շինել)։

Առաւօտեան 9—2
Երեկոյեան 4—7

Վանքի Մեծ փող. տուն Մարտիրոսեանի։

(կ. չ.) 25—100

Թարգմանել եմ և արդէն թոյլատրված է խաղալու

Վ. Վ. ՊՐՕՏՕՊՕՊՕՎԻ

ԿԵԱՆՔԻՑ ԴՈՒՐՍ

4 գործողութեամբ պիէսը։

Մն. Գուլազեան

ԾԱԽՎՈՒՄ Է բուրդ գզելու մեքենայ. հասցէն՝ Պեսկօվսկի փողոցի և Դեսիմօնօվսկի հրապարակի անկիւնը, տուն Թայիրեանի։ Գնի մասին տեղեկանալ այնտեղ։ ո. կ. ե, 2—3

Հրատարակչական ընկերութիւն

«ՍՏ. ԼԻՍԻՑԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ.»

Լոյս են տեսել

„ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐ“

1.	Յովհ. Թումանեանի	Սասունցի Դաւ.	15 կ.
2.	» »	Անուշ	15 »
3.	» »	Լեգենդներ	15 »
4.	Շանթի	Երգեր	15 »
5.	»	Լեռան աղջիկը	15 »

Տպագրւում է

ՀԵՔԻԱԹՆԵՐԻ ԱՇԽԱՐՀ

պատկերազարդ սերիան

Հրատարակութիւնների պահեստ՝ Թիֆլիս, Товарищество „Ст. Лисиціанъ и К°.“ (Бебутовская ул. 29). 5—5

18 96

ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՄԻՐԱՄԻ

ՊԱՐՏԷԶՆԵՐԻ

Բ Ո Ւ Ր Մ Ո Ւ Ն Ք

ԴՈՒԽԻ

ՍԱՊՈՆ

ՊՈՒԴՐԱ

Օ-դը-կօլօն.

Բրօկար եւ Ընկ.

25—ս. ն. դ. փ. ա. յն. 3—6

Կիրակի, դեկտեմբերի 5 ին, առաւօտեան 11 ժամին

Ա Ր Տ Ի Ս Տ Ի Ք Ա Կ Ա Ն Ը Ն Կ Ե Ր Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Դ Ա Հ Լ Ի Ճ Ո Ւ Մ

Նշանակված է

Ազգագրական-Հրատարակչական Ընկերութեան Ընդհանուր Ժողովը

Պ ա ր ա պ մ ո ւ ն ք ի ա ռ ա ր կ ա ն ե ր ն ե ն.

1) Խմբագրական Մասնաժողովի զեկուցումը։
2) 1903—4 թ. դրամական հաշւի քննութիւնն ու հաստատութիւնը։
3) Վերստուգող յանձնաժողովի զեկուցումը։
4) 1905 թ. նախահաշւի քննութիւնը։
5) Վարչութեան փոխ-նախագահի, մի անդամի, երկու փոխանդամի, Խմբագրական Մասնաժողովի երկու անդամի և երկու փոխանդամի և վերստուգող յանձնաժողովի երեք անդամի ընտրութիւնը։

1—3 (կ. հ. կ.) Վարչութեան նախագահ՝ Ա. Մէլիք-Ազարեան

Բ ա գ ո ւ ա յ բ ա ժ ա ն մ ո ւ ն ք ո ւ մ

«Պարապետի վրա»

Եղբայրք ՄԷԼԻՔ-ՄԱՐՈՒԹԵԱՆՑՆԵՐԻ

խանութում ստացված է մեծ քանակութեամբ ընծաների համար շքեղ արկղներ, երեխայի մկրտութեան համար զարդարված շապիկներ, պսակի սարքեր, փաղաներ, ծաղիկներ, մոմեր և այլն։ Կանանց գլխի սարքեր, աղլուխներ, չքիլաներ, հաշեաներ։ Շարունակ ստացվում են ձմեռվայ տաք ապրանքներ։ Դրսի պատուէրները կատարվում են ճշգութեամբ։

(կ.չ.) 22—30

ԱՌԱՋԻՆ ԾԱՄՆԱԽՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺԻՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱԻԼԱՄԱՐԴԵԱՆԻ
(Գանկիա, Վորոնցովի արձանի հանդէպ)
ԱՄԵՆ Օր, բացի կիրակի օրերից
ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
ԶՒՈՐՈՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և ներվային
Մ. Գ. ԱՂԵՏՈՒԼԵՆՑ—10—11 ժ. մորթու, վեներական և վերջնաբուժութիւն:
Ջ. Բ. ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆՑ—11—12 ժ. մանկաբարձութեան կանանց և երեխայոց հ.
Գ. Բ. Գ-ԶԵԼՐԵԳ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի հ.
Գ. Ս. ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.
Ա. Գ. ԱՐԱՄԵՑԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.
Ա. Գ. Մ | ՕԼՕՎ ատամնաբոյժ. 9—11 ժ.
ԳԻՆ-ՐԺԻՇԿ ՁԵՐԲԵՐՆԵԼ—1½—2 ժ. մանկաբարձութեան և կանանց հ.:
ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ
Գ. Ո. ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆՑ—7½—8 ժ.
Գ. Ա. ԱՐԳԱՋԻՐԵԱՆ. Կատարում է միկրո-քիմիական և բակտերիօլոգիական հետազօտութիւններ:
Օ. Ս. ԱՐԳՈՒԹԵԱՆՑ—ատամ. ծաղկահատ և բժշկական մարմնամարզ. դիմել 11—1 ժ.:
Վճարը 50 կ. չքաւորներն ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:
Հիւանդանոցում ընդունւում են և գիշերօթիկ հիւանդներ:
Հիւանդանոցի կառավարիչ՝ Բժ. Կ. Ի.

ԱՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

(Փիզիկական Բժշկական եւ Փորձնա-Հոգեբանական) Աստանդ յաճախորդ ալքնում. Գրքերի պահանջները պէտք է դիմել այս հասցէին.

Garabed-Calfayan, poste-restante, Aleandrie (Egypte)

Ծառանգ հանդէսի ամէն մէկ համարը պիտի բաղկացած լինի 64 էջերէ:

Առաջին թիւը պիտի լոյս տեսնէ Յունվարի 1-ին:

Հանդէսին բաժանորդագինն է, Եգիպտոսի համար՝ տարեկան 10 ֆրանկ. արտասահմանի համար 12 ֆրանկ. իսկ Ռուսաստանի համար 5 րուբլի:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ ԿԱՆԽԻԿ Է 3—3

Լոյս տեսաւ և վաճառւում են
ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՓԻՆԵԱՆԻ
ՇՈՒՇԻ և ՊԱՏԻ 1905 Թ.
„ՇԻՐԱԿ“
Պատերազմական օրացոյցները
ձոխ բովանդակութեամբ և գունաւոր տպագրութեամբ
(Նմուշները տալ)
Համառօտ բովանդակութիւնը

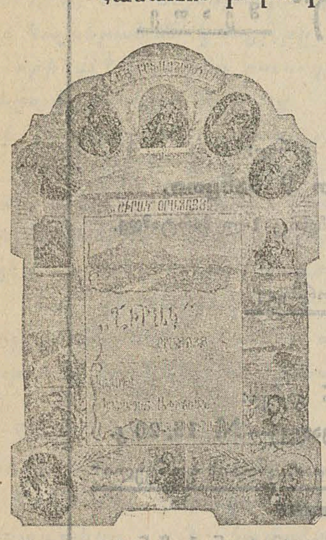

Ծոցի օրացոյց պարունակում է ամենակարեւոր և օգտակար տեղեկութիւններ՝ առեւտրական, տնտեսական, կազմակերպական, ժամանակագրական, բժշկական, պատմական, աշխարհագրական, ճանապարհորդական, կենդանաբուժական, վիճակագրական, օրէնսդրական, բաժանորդագրական, ծառայողական, ճակատագրական, հետաքրքրական և այլ տեղեկութիւններ. նոր. նաև վիճակախաղ:

Ունի առանձին յաւելուած «ՆԱՊՕԼԻԱ», ռուս-եւ-ապօնական պատերազմի առթիւ:

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑԸ բացի օրացուցական և յունական տեղեկութիւններից պարունակում է իր մէջ ընտիր մտքեր և աֆորիզմներ, ... բանաստեղծութիւններ, բժշկական խորհուրդներ, տնտեսական խորհրդատուութիւններ, հայ և օտար բժիշկների ... տեղեկութիւններ:

Տարատեսակ ներկայացնում է մի գեղեցիկ նկար «Հայ բանաստեղծներ» նկարից վերևը ...

«Շիրակ» օրացոյցները զարդարված են Արտակեանի, Նալբանդեանի, Րաֆֆու, Փամբաշ-Ֆայթի, Շիրվանզադէի, Յ. Թումանեանի և Պէշիկթաշլեանի պատկերներով:

ՓՐԿՈՒԹ. «Շիրակ» օրացոյցներից երկուսը միասին գնողները կը ստանան ձրի, իբրև պրեմիա, տարեկան «Ե ր կ ի ծ ա ղ ը» պիէսը:

Յանկացողները թող չատապեն, որ պատուէրները ժամանակին ճշտութեամբ կատարուին:

Մեծ գումարով գնողներին լինում է մեծածախ զեղչ:

Գները՝ ծոցինը 20 կոպ., պատինը—50 կոպ.:

Դիմել՝ Александрополь, типографія «Ширакъ» Карапетъ Апиняцъ. արտասահմանից—Alexandrople, Karapet Apinian (Caucase):

3—18 Կ. Ափինեան

ԿՐՕՆԻ ԴԱՍԱԳՐԵՐ

Ասալիւրացյ համար

		ր.	կ.	
1.	Դասատետր կրօնի I տարի	—	25	25⁰/₀ զ.
2.	» » II »	—	20	20⁰/₀ զեղչ
3.	» » III »	—	30	
4.	Հին-ուխտ (ընդարձակ)	—	45	
5.	» (համառօտ)	—	35	
6.	Նոր-ուխտ	—	40	
7.	Փոքր ատաքեզեց	—	40	
	Ուսուցչաց համար			
8.	Ուղեցոյց (մեթոդիկայ) հին-ուխտի	1	75	35⁰/₀ զեղչ
9.	Ուղեցոյց (մեթոդիկայ) նոր-ուխտի	2	5	
10.	Ուսուցման բերասանքան կրօնի Դ.	1	50	
11.	Ուսուցման բերասանքան կրօնի Ե.	—	50	

Ցանկացողները կարող են դիմել հետեւեալ հասցէով.
1) Тифлисъ, священнику С. Саакянцъ, Коммерческое училище.
2) » Книжный магазинъ «Гуттенбергъ».
3) » » «Центральный».

Դասագրքերին պահեստը գտնւում է պ. Ա. Լէգոյեանի Ամիրաղեանցի տոմ (Карвансарай Тамамшева, мануфактурный магазинъ А. Амирагова).

Ցանկացողները նրանից ևս կարող են պահանջ անել:

Սանակ քահ. Սահակեանց
յ. ա. օ. յ.—օ. օր-մէջ ս. ա. օ. 57—66

Ընական գիտութիւնների Փակուլտէտը աւարտած **ՄԻ ՀԱՅ ՏԻԿԻՆ** կամենում է դասեր ունենալ՝ աշակերտների և գիմնազիստուհիների: Դիմել ժամը 11—3-ը

Вельяминовская, 19. (4.) 9—10

Տնային Բժշկարան

Կազմեց ականջի Ի. Ր. Թարխանով, հայերէն թարգ. բժ. Գ. Ս. Բարխուտ. խմբագրութեամբ և յաւելումներով, մ. ա. Նահապետեան և անդամակցութեան 104 պատ. գինը 1 ր., մ. բ. Վարակիչ հիւանդութիւններ, ներքին, կաշու և վեներական, ընդարձակ բաւականաչափ 1903 Թ. գ. 1 ր. 60 կ.: Գումարով գնողներին և հասարակաց գրադարաններին զեղչ կը լինի: Դիմել Въ Тифлисъ, Центральной книжной торговлѣ. (4.) 10—25

Съ 27 го ноября 1904 г. въ С.-Петербургѣ будетъ выходить
Новый органъ
для публики, интересующейся театромъ, музыкой и искусствомъ и для артистовъ

„ТЕАТРАЛЬНАЯ РОССІЯ“

состоящій изъ двухъ самостоятельныхъ изданій:

I. „ТЕАТРАЛЬНАЯ ГАЗЕТА“

52 № Еженедѣльный иллюстрированный журналъ, посвященный преимущественно драматическому искусству.

Къ нему безплатныя ежемѣсячныя приложенія:

12 № «Стрѣлы» Юмористическо-сатирическій журналъ (карикатуры, шаржи, фельетонъ, анекдоты, шутки и пр.)

12 № «Современный Репертуаръ» Лучшія драматич. новинки сезона.

12 № «Альбомъ Театральной Россіи» (Порт., грими, снимки сц. пост., рисун. и пр.)

3 РУБ. въ ГОДЪ Съ перес. и доставкою.

Подписная цѣна на «ТЕАТРАЛЬНУЮ ГАЗЕТУ» съ приложеніями 3 руб. въ годъ съ доставкой и пересылкой во всѣ города Россіи. Допускается разсрочка: при подпискѣ 1 руб. 50 коп. и 1-го Марта 1 р. 50 к. или первые шесть мѣсяцевъ по РАЗСРОЧКА **55** коп.

II „МУЗЫКАЛЬНЫЙ МІРЪ“

52 № еженедѣльный иллюстрированный журналъ, посвященный преимущественно музыкѣ и балету.

Къ нему безплатныя ежемѣсячныя приложенія:

12 № „Стрѣлы“ Юмористическо-сатирическій журналъ (карикатуры, шаржи, фельетонъ, анекдоты, шутки и пр.)

12 № „Музыкальная Библіотека“ Ноты, сочиненія лучшихъ новѣйшихъ композиторовъ

Подписная цѣна на „МУЗЫКАЛЬНЫЙ МІРЪ“ съ приложеніями 3 руб. въ годъ съ доставкой и пересылкой во всѣ города Россіи. Допускается разсрочка: при подпискѣ 1 руб. 50 коп. и 1-го Марта 1 р. 50 коп. или первые шесть мѣсяцевъ по РАЗСРОЧКА **55** коп.

3 РУБ. въ ГОДЪ съ перес. и доставкою.

Подписавшіеся на оба изданія вмѣстѣ получаютъ въ теченіе года оба журнала за 5 руб. съ доставкою и пересылкою.

Въ журналѣ будутъ принимать участіе лучшія литературныя силы и выдающіеся знатоки театра. Составъ сотрудниковъ будетъ объявленъ особо.

Срокъ подписки 1 Января 1905 года. Подписавшіеся до 25 Декабря получатъ всѣ вышедшія №№ безплатно.

Допускается разсрочка платежа: при подписавшимся на одно изданіе въ 2 срока: при подпискѣ 1 руб. 50 коп. и 1-го Марта 1 руб. 50 коп. или въ 6 сроковъ: по 55 коп. первые мѣсяцевъ; подписавшимся на оба изданія, въ 3 срока: при подпискѣ 2 руб.—1 го Марта 2 руб. и 1-го Мая 1 руб. или въ 10 сроковъ: по 55 коп. первые 10 мѣсяцевъ.

Служащіе въ разныхъ учрежденіяхъ могутъ подписываться черезъ гг. казначеевъ и кассировъ на особенно льготныхъ условіяхъ.

Подписка принимается во всѣхъ книжныхъ и музыкальныхъ магазинахъ Россіи. Желающимъ ознакомиться съ журналами, номера высылаются и выдаются въ конторѣ (Невскій 100) безплатно

Редакторъ-Издатель И. М. Кнорозовскій.

Главная контора: Спб., Невскій 100.

Բ ա զ ո ւ մ ա յ ր ա ժ ա ն ա տ ն ե ր ո ւ մ
Պահանջեցէք միայն
Եղբայրք ՄԵԼԻՔ-ՄԱՐՈՒԹԵԱՆՑՆԵՐԻ
ֆաբրիկայում պատրաստուած լաւագոյն որակի սիգարէտներ, ծխախոտներ, թուղթեր ... պատուէրները կատարւում են անմիջապէս:
(4. 2.) 17—30

1865. Մոսկվա 1870. Ս.-Պետեր. 1882. Մոսկվա 1896. Նիժնի-Նովգ.

ԿՐԿՆԱԿՕՇԻԿՆԵՐԻ

եւ ուրիշ ռետինէ գործուածքների համար
ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ պարգեւի
(CRAND-PRIX)
ՊԱՐԻԶԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԻՍՈՒՄ

արժանացաւ Ռուսաստանի համար
ՄԻԱԿ
ՌԵԶԻՆԵՂԷՆՆԵՐԻ
ԱՐԴԻՒՆԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ
ՌՈՒՍ-ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ

ընկերութիւնը Ս. Պետերբուրգում, որ հիմնված է 1860 Թւին:

Խնդրում է ուշադիր լինել կրկնակօշիկ գնած ժամանակ ուշք դարձնել նրանից գրօշմանիշի վրա, մանաւանդ ընկերութեան հիմնարկութեան թուականի վրա— „1860“ և „С.-ПЕТЕРБУРГЪ“ բառի վրա՝ կարմիր եռանկիւնու մէջը (գործարանի գրօշմանիշը):

Մեծ քանակութեամբ վաճառւում է
„ՆԷՕՊՕԼԴ ՆԷՑՇԷԼԼԵՐԻ“
Առեւտրական Տունը

Ս. Պետերբուրգում, Մոսկվայում, Րիգայում, Օդեսսայում, Եկատերինոդարում, Ռոստովում (Դոնի վրա), Խարկովում, Իրկուտսկում, Տաշկենտում և

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս Ո Ւ Մ 21—80

Բոլորովին պատրաստ են և վաճառվում են Ե. Թոփչեանի խմբագրած պատկերազարդ

„ԼՈՅՍ“

1905 թ. ԳՐՊԱՆԻ ԵՒ ՊԱՏԻ օրացոյցները հետևեալ բովանդակութեամբ.

ԳՐՊԱՆԻ ՕՐԱՑՈՅՑ մեծացրած դիրքով 302 եր., 14 գունաւոր պատկերներ, չը հաշուելով 12 ամիսների պատկերները և զարդանկարները: Շապիկը՝ Արարատ և Անիի տեսարաններից. յաւելուածը բազմաթիւ գործնական տեղեկութիւններ՝ եկեղեցական, վիճակագրական, իրաւաբանական, վաճառականական, ճանապարհորդակ., գիւղատնտ., բժշկական, անասնաբուժական, կենսաբանակ., աստղագիտակ., բնագիտակ., երկրագործակ., կաթնատնտես., մեղուապահակ., թռչնապահակ., գիտակ., զուարճալիք, կենսագրութիւններ և այլն և այլն: Ի միջի այլոց պրոֆէսորներ Ինգլի և Վազների, Լունկևիչի, Մեծատուրեանի, Ղազարեանի, Թոփչեանի, բժիշկներ ու բժշկապետներ Արծրունու, Բուդուղեանի, Գէորգբէգեանի, Նաւասարդեանի, Տէր Գրիգորեանի, Քալանթարեանի ու Մակարեանի յօդուածները: Գ ի ն ը 20 կ ո պ.

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ մեծացրած դիրքով, բոլորովին նոր բովանդակութեամբ, 2 գոյնով տպած. ՏԱԽՏԱԿԸ «12 ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐԻ» գունաւոր պատկերը, նաև Արարատ ու հնութ. տեսարաններ: Յաւելուածը—Նշանաւոր դէպքեր, ընտիր մտքեր, հայ և օտար ազգի առածներ ու հանելուկներ. առնեքի բացատրութիւններ, արձակ բանաստեղծութիւններ, աշուղական ժամանցներ, ընտիր հատուածներ, ժողովրդական երգեր, գիւղատնտես., անասնաբուժ., կաթնատնտես., երկրագործ. տեղեկութիւններ, բնագիտ. փորձեր, զուարճալի հատուածներ, անեկդոտներ, բառախաղեր, օգտակար խորհուրդներ, նոր գիւտեր, անմեղ հարցեր. մեծ մարդկանց վերջին խօսքը. Սասուն. Ոսկարի գուշակութիւնները. Հայոց պատմ. էջերից. նմուշներ կենդանիների կեանքից. Թարգմ. հատուածներ. Հայրենասիրութիւն և մարդասիրութիւն (զան. կարծիքներ). Տղամարդիկ ինչպիսի կին են ուզում (զան. կարծիքներ): Նաև Խրիմեան Հայրիկի «Խրատները» (40 առանձին հատուածներ), բժ. Արծրունու «Բժշկի պատուիրանները» (8 հատ:), բժ. Բուդաղեանի «Տնային մարմնամարզութիւն» (24 հատ.), Զէյթունցիի «Նմուշներ զէյթունցիների կեանքից» (30 հատուած), Մելիք-Բախտ. «Ինչպէս են մուրաբաներ եփում և պտուղներ թթու դնում», տեխ. Հրանոյշի «Տանտիկնոջ դերը», Թոփչեանի «Տղամարդը և կինը»: «Ի՞նչ երկիր է Ճապոնիան»: «Ինչպէս են ապրում ճապոնացիները» և այլն և այլն: Բացի այդ բոլորից պատի օրացոյցի մէջ կան 22 պատկերներ և առանձին թերթիկներով յաւելուածներ. Նաև առանձին ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ ԳՐՔՈՅԿ՝ «Հայ բանաստեղծների» կենսագրութիւններն ու ինքնակենսագրութիւնները (յատկապէս «Լոյսի» համար գրած): ՄՐՑԱՆԱԿԱՐԱՇԽՈՒԹԻՒՆ—60 կտոր գիրք նշանաւոր հեղինակների գրուածքներից: Գ ի ն ը 50 կ ո պ. Գումարով գնողներին ձեռնտու զեղչ:

Շուտով պատրաստ կը լինի **ՍԵՂԱՆԻ «ԼՈՅՍ» ՕՐԱՑ.-ՀԱՆԴԷՍԸ** մօտ 80 պատկերներով և 550 էջ բովանդակութեամբ: Գ ի ն ը ոսկեզօծ կազմով 1 ր. 20 կոպ.

Դ ի մ ե լ. Тифлисъ, Мадатовская, 15, Е. Топчяну. Ա ր տ ա ս ա հ մ ա ն ի ց. Tiflis, Madatowskaia 15. E. Toptschian. (հ. կ.) 4—16

ԲԱՑՎԱԾ Է 1905 Թ.

ՄՈՒՐՃ

ԳՐԱԿԱՆ, ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՄՍԱԳԻՐ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Նոր շրջան, V տարի)

Խմբագրութեան եւ աշխատակիցների նոյն կազմով:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ

Ռուսաստանում՝ տարեկան 10 ր., կէս տարին 6 ր., 1 ամսուան 1 ր.: **Արտասահման՝** տարեկան 12 ր. (32 ֆ.) կէս տարին 7 ր. (18 ֆ.), 1 ամսուան 1 ր. 20 կ. (3½):

Դասնօրութիւն. Բաժանորդագինը կարելի է վճարել նաև մաս-մաս. սկզբում 5 ր., մայիսի 1-ին 3 ր. և յունիսի 1-ին 2 ր.—կամ՝ սկզբում 5 ր. և յունիսի 1-ին 5 րուբլի: Գիւղական քահանաների, գիւղ. ուսուցիչների և աշակերտների համարտարեկան բաժանորդագինն է 8 րուբլի Ռուսաստանում:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ Է

Թիֆլիսում—խմբագրատանը (Ճավճավաձեան փողոց, տ. № 16):
Կայսրութեան այլ տեղերից պէտք է դիմել՝ Тифлисъ, въ редакцію журнала «Мурчъ».
Արտասահմանից՝ Tiflis, Rédaction de la revue «MOURTCH».

Բացի այդ՝ «Մուրճ»-ին կարելի է գրվել նաև Թիֆլիսում—«Գուտտենբերգ» գրավաճառանոցում: Բաքու—բժ. Գ. Սարգսեանի մօտ (Б. Морская, д. № 26) Բալախանում—Մ. Տ.-Դանիէլեանի մօտ, «Անդրանիկ» ընկ. գրաս.: Երեւանում—«Արարատ» գրախանութում: Կարսում—Համազասպ Տէր-Խաչատրեանի մօտ: Եգիպտոսում—Դոկտոր Կ. Փաշայեան-Խանի մօտ (Ալէքսանդրիա):

Ամբողջ Պարսկաստանի համար գործակալներն են պ.պ. Լևոն Բաքայեան և Ալեքսան Թումեանց Թեհրանում

1905 թ. այն նոր բաժանորդները, որոնք կը գրվեն մինչև դեկտեմբերի 1-ը՝ վճարելով տարեկան ամբողջ բաժանորդագինը միանուագ, կը ստանան իբրև պրեմիա Ջէյմս Մօրիէրի «Հաջի Բաբայի արկածները Պարսկաստանում» գիրքը:

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով: Յայտարարութիւնների համար վճարում են—1 երես բոլոր յայտարարութեան համար 15 ր., ½ եր.—8 ր., ¼ եր.—4 ր., տողատեղ (կորպ.)—40 կ.:

Ձեռագիրները, նա[մակ]ները և ծրարները պէտք է ուղղել խմբագրութեան, ԼԵՒՈՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ անունով: 3—5

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆ
„ՍՏՈՒԿԷՆ ԵՒ ԸՆԿ.“
ԲԱՔՈՒ

Իր սեփական պահեստներում մշտապէս ունի

Երկաթ ամեն տեսակի և ձևի (Листовое, резервуарное, сортовое, фасонное, кровельное и оцинкованное) երկկողանի երկաթէ գերաններ, ջրհան մեքենաներ «Կամերոն» և «Դուպլէքս», ռուսական գազային խողովակներ և դրանց զօդաւորող մասեր, ֆիտինգներ և այլն: Դուրգեր զանազան տեսակի (станки токарные, сверлилные, строгальные и др.): Մամուլներ ծակող և ուրիշ տեսակներ: Պողպատ՝ գուբեր, կտրոցներ և գործիքներ շինելու համար: Մետաղեայ փոկեր, աղիւս անհալ (согнеупорный), «Գլէնբոյգ» և կաւ, բևեռներ (заклепки котельныя, пистонныя): Գամեր զանազան տեսակի, պտուտակներ (болты) և գայկաներ, պղինձ թերթաւոր և կտորներով, պղնձէ խողովակներ, թուջէ ասֆալտած (асфалтированныя) խողովակներ ջրուղիների համար և դրանց զօդաւորող մասեր, Անագ ձողաւոր, արճիճ թերթաւոր և կտորներով, ցինկ թերթաւոր և այլն: Պարագաներ (арматура) և լինձեայ, բրոնզեայ և ձուլածոյ: Գործիքներ զանազան տեսակի, բետինէ ապարկաներ, ցեմենտ. Նմանապէս տեխնիքական ամեն տեսակի մետաղներ և իրեր:

Ներկայացուցիչ է
ՌՈՒՍՏՈՆ ՊՐՈԿՏՈՐ և ԸՆԿ.

Շոգեմեքենաներ
Կերոսինեայ } շարժիչ մեքենաներ
Նաւթեայ
Շոգետարներ (локомобилы)
Արդուկներ (катки для шоссе)

ՌԻՔԱՐԴ ՄԱՅԵՐ

Ներկեր զանազան տեսակի
Արճիճեայ ճերմկուց (бѣлила)
Արճիճեայ սուրբ (сурикъ)

ԳԵՐՄԱՆ-ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԻ
ՄԱՆՆԵՍՄԱՆԵԱՆ ԽՈՂՈՎԱԿՆԵՐԻ

Միակ ներկայացուցիչը

Խողովակներ առանց կարի, գազեայ, նաւթահորերի, ծխնելույզի և ջրաքաշխական: Նմանապէս և ամրակուռ խողովակներ խտացուցիչների համար (компрессоръ):

Կայմեր (мачты) անկար խողովակներից, ելեքտրական ուղիների յուռուտութեան և այլ շինուածքների համար սիւներ հեռախօսական, հեռագրական լարերի և շանթարգելների համար:

Ներկայացուցիչ է նմանապէս «Գանակէ» «Հմիլ Լիպգարտ և ընկ.» և ուրիշ ընկերութիւնների ու հաստատութիւնների:

Ընդունում է լիովին կառուցման տախտակի, բուրդ լուանող և ուրիշ գործարանների. Նմանապէս ընդունում է պատուէրներ այլ և այլ տեսակ տեխնիքական պիտոյքների վերաբերեալ:
Իւրաքանչիւր հարցերին պատասխանում է անմիջապէս:
Արժէքների ցուցակները ուղարկվում են ձրիաբար:

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԻԿ ԹԵՐԹ

ՆԿԱՐԱԶԱՐԴ ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ ՀԱՆԴԷՍԻ

(ԵՐԿՐՈՐԴ ՇՐՋԱՆ (1904—1905)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆՆ Է ԱՄԵՆ ՏԵՂ

Տարին—2 ր. 50 կոպ. (Արտասահման 8 ֆրանկ).
Կէս տարին—1 ր. 75 կոպ. Երեք ամիսը—1 ր.

Առանձին համարները ծախվում են 10 կոպ.

Ապառիկ բաժանորդագրութիւն չէ ընդունվում:
Բաժանորդագրական տարին հոկտեմբերից հոկտեմբեր է:

Առաջիկայ 1904—1905 թ. շրջանում «Առողջապահիկ Թերթը» կը հրատարակվի նոյն դիրքով և ծրագրով և նոյն աշխատակիցների մասնակցութեամբ:

«Առողջապահիկ Թերթի» տարեկան բաժանորդները կը ստանան.

1. Քսան և չորս համար «Առողջապահիկ Թերթ», 1½ տպագրական թերթից (24 երես) բաղկացած:

2. Վեց գրքոյկ թէ խմբագրի և թէ ուրիշ հեղինակների աշխատասիրած, Բժշկի Զրոյցներ ընդհանուր խորագրով, ամեն մէկը նոյնպէս 1—1½ տպագրական թերթ (32—48 երես): Գրքոյկները, որքան թոյլ կը տայ նրանց բովանդակութիւնը, զարդարված կը լինեն նկարներով:

3. Բժշկի թերթիկներ զանազան բովանդակութեամբ: Այս թերթիկները տպվում են այնպէս, որ նրանց կարելի է ծալել և կազմել փոքրիկ տետրակներ: «Առողջապահիկը» արդէն հրատարակել է երկու այդպիսի թերթիկ—«Մի խմիր» և «Նուէր ծննդականներին»: Առաջիկայ շրջանում հրատարակվելիք թերթիկների քանակութիւնը կախված կը լինի ընթացիկ պահանջներից և բաժանորդագրութեան աջողութիւնից:

4. Կովկասեան Կայսերական Բժշկական Ընկերութեան այն բոլոր ժողովրդական հրատարակութիւնները, որոնք լոյս կը տեսնեն 1904—1905 թ. շրջանում:

Բաժանորդ գրվել կարելի է Թիֆլիսում, «Առողջապահիկ Թերթի» խմբագրատանը, Գանովսկայա փողոց, № 26 կամ «Գուտտենբերգ» գրավաճառանոցում (Շտաբնայա և Դվորցովայա փողոցների անկիւնում):

Բագւում դիմել, 1) «Պրոմէթէոս գրավաճառանոցը (Красноводская ул. д. Амирова) և 2) տիկին Մարթա Սունդուկեանի գրավաճառանոցը (Книжн. магазинъ «Сотрудникъ»):

Բալախանում դիմել պ. Աստուածատուր Ծատուրեանին. «(Անդրանիկ» ընկերութեան գրասենեակում):

Օտար քաղաքներից դիմում են. Тифлисъ, редакція «Арогджапаикъ Тертъ» կամ Тифлисъ, Книжный магазинъ «Гуттенбергъ».

Արտասահմանից. Tiflis, Rédaction de la Revue «Arogdjapaik Tert».

3—3 Խմբագիր-հրատարակիչ Դ-ր Վ. Արծրունի

ხელის მოწერა 1905 წლისათვის.

ყოვ. ლ დღიური გაზეთი

წელიწადი „ცნობის ფურცელი“ მეათე

სურათებიანი დამატებით.

ფასი გაზეთისა გაგზავნით

კავკასიაში და რუსეთში:	საზღვარ გარედ:
ერთის წლით 6 მანეთი.	ერთის წლით 9 მანეთი.

წლიური ფასის განაწილება: ხელის მოწერისათანავე 4 მან. და დანარჩენიც 1-ლ მარტამდე.

ყოველ თვიური ჟურნალი

წელიწადი „მ ო ა მ ბ ე“ მეთორმეტე

ფასი ჟურნალისა გაგზავნით

კავკასიაში და რუსეთში:	საზღვარ გარედ:
1 წლით—10 მ., ცალკე №—1 მან.	1 წლით—13 მ., ცალკე—№ 1მ. 20 კ.

ვინც „მოამბეს“ მთელის წლით გამოიწერს, სურათებიანი დამატებანი და „ცნობის ფურცელი“

UფასOდ გაეგზავნება

მხოლოდ ქალაქ გარედ გასაგზავნ ფოსტის ხარჯისათვის უნდა დაუმატონ 1 მანეთი, რომელიც ხელის მოწერისათანავე უნდა იქმნას შემოტანილი.

წლიური ფასის განაწილება: პირველად—6 მან. ქალაქ გარედ მცხოვრებთათვის, და 5 მანეთი ტფილისელთათვის, 1-ლ მარტამდე—3 მან., 1-ლ აგვისტომდე—დანარჩენი.
(გარკვევით უნდა დაიწეროს სახელი გამოცემისა, რომელსაც იწერთ)

როგორც „ცნობის ფურცლის,“ ისე „მოამბის“ მხოლოდ წლიურ ხელის მომწერთ გაეგზავნებათ თხზულება გამოჩენილ ესპანელ მწერლის სერვანტესის

„დონ-კიხოტი“

დორეს სურათებით.

ეს თხზულება ნათარგმნია ნიკოლოზ ავალიშვილის მიერ და შედარებულია ვიარდოს ფრანგულ თარგმანთან ალექსანდრე სარაჯიშვილის დახმარებით.

ორი ტომი შეიცავს დაახლოვებით 1700 გვერდს (სამასამდე სურათით), პრემიად დარიგებულ

ყაზბეგის ნაწერების ფორმატისას.

1905 წ. ხელის მომწერთ დაურიგდებათ პირველი ტომი, ხოლო მეორე ტომი გაეგზავნებათ 1906 წლის ხელის მომწერთ.

ვინც 1906 წ. არ ისურვებს ჟურნალ-გაზეთზე ხელის მოწერის გაგრძობას, მას შეუძლიან 1906 წლის დამდეგს მიიღოს მეორე ტომი, რისთვისაც დაუმატებს 2 მან. 50 კაპ. ტფილისში მცხოვრები და 3 მან. 20 კ. ტფილისს გარედ მცხოვრები. აგრეთვე 1906 წ. ახალი ხელის მომწერი მიიღებს პირველ ტომს ამავე პირობით.

პრემიის გასაგზავნად ტფილისს გარედ ხელის მომწერლებმა უნდა დაუმატონ 70 კაპ. წლიურ ფასის გარდა.

გარდა ამისა „მოამბის“ წლიურ ხელის მომწერთ გაეგზავნებათ

„მასალები საქართველოს ისტორიისათვის“

ბატონიშვილის დავით გიორგის ძისა და მის ძმებისა.

ეს წიგნი ახლად ნაპოვნ ხელთ-ნაწერიდან იბეჭდება და შეიცავს 300 გვერდს „მოამბის“ ფორმატისას.

რედაქციის კანცელარიის ადრესი: ვანქის დიდი ქუჩა, ქ. ამხანაგობის სახლში.

ფოსტის ადრესი: Тифлисъ. Въ редакцію „Моамбе“-„Цнобисъ Пурцели“.

2—5

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 27-го ноября 1904 г. Տպարան «ՀԵՐՄԷՍ» ընկ. Типогр. Т—ва С. Назарянца и К. п. ф. «ГЕРМЕСЪ», Мад. ул. № 15